

Vlinders

tijdschrift van De Vlinderstichting
jaargang 39, mei 2024

Klimaatprofiteur:
zwervende pantserjuffer

Hoe gaat het met
de grote vuurvlinder?

‘Vlinders’ is het kwartaaltijdschrift van De Vlinderstichting. Het geeft informatie over vlinders en libellen in Nederland.

ISSN 0923-1846

Redactie
Liesbeth van Agt, Jurriën van Deijk,
Eva Drukker, Maarten Immerzeel,
Louis van Oort, Albert Vliegthart

Hoofd- en eindredactie en vormgeving
Marjelle Molenaar

Omslag
Zwervende pantserjuffer
Foto: Roy van Grunsven

Kopij
sturen naar redactieadres, uiterlijk twee maanden voor het verschijnen van het nummer. Auteurs wordt verzocht alvorens te gaan schrijven contact op te nemen met de redactie.

Druk
Propress, Wageningen
Dit tijdschrift is gedrukt op volledig gerecycled papier.

Advertenties
marjelle.molenaar@vlinderstichting.nl

Redactieadres
marjelle.molenaar@vlinderstichting.nl

Overname van artikelen is alleen toegestaan na toestemming van de redactie en de auteur.

Donateurs
U kunt zich aanmelden als donateur via onze website of uw donatie overmaken op NL63 TRIO 0212 4880 74 t.n.v. De Vlinderstichting te Wageningen. Donateurs (vanaf € 30 per jaar) ontvangen elk kwartaal het tijdschrift Vlinders. Een donateurschap voor het leven bedraagt € 1.000. Giften zijn natuurlijk ook altijd welkom.

Opzeggen kan schriftelijk of via info@vlinderstichting.nl.

Algemeen contactadres
De Vlinderstichting
Postbus 506
6700 AM Wageningen
tel. 0317 - 46 73 46
info@vlinderstichting.nl

Bezoekadres
Mennonietenweg 10, Wageningen
www.vlinderstichting.nl

Volg ons op

Vlinder of libel gezien?
Geef het door via www.telmee.nl.

Vragen over een vlinder of libel? Kijk op www.vlinderstichting.nl. U kunt uw vraag ook sturen naar vragen@vlinderstichting.nl.

4

10

12

14

16

18

22

25

Titia Wolterbeek

Beste donateurs,

U zult het vast in de media zijn tegengekomen: 2023 was het slechtste vlinderjaar sinds we gestart zijn met het meetnet vlinders. Ook onze meest bijzondere soort, de grote vuurvlieg, heeft inmiddels nog maar een gezonde populatie in Nederland. Grote thema's zoals klimaatverandering, de waterhuishouding, stikstof, maar ook pesticiden hebben het meeste invloed; de Ecologische Autoriteit is daar heel helder over. Het verbeteren van de bodem, water en lucht vraagt echter een lange adem, helemaal nu ook binnen Europa regelgeving weer opgeschort wordt. Ook daar proberen wij samen met andere natuur- en milieuorganisaties in Nederland, en bijvoorbeeld met onze Europese koepel Butterfly Conservation Europe, verandering in te brengen. Gelukkig kan met goed beheer ook op korte termijn succes worden geboekt; wellicht kunt u daar zelf een steentje aan bijdragen. Over al deze onderwerpen leest u meer in deze Vlinders. Bovendien geven wij met ons Jaarverslag een beeld van projecten en activiteiten uit 2023. Veel leesplezier!

Titia Wolterbeek
Directeur/bestuurder De Vlinderstichting

PS Bent u blij met hoe uw gemeente de bermen beheert? Of verdient een andere beheerder het om eens in het zonnetje gezet te worden? Geef uw nominatie voor de BovensteBeste BermBeheerder uiterlijk 15 mei door via vlinderstichting.nl/bermbeheerder.

Kim Huskens

Inhoud

Artikelen

Zwervende pantserjuffer profiteert van droge zomers	4
Hoe snel komen bloemen terug na een maaibeurt?	6
Vlinderhaof Belfeld: Van idee tot realisatie	10
Vlinderbeheer in de praktijk	12
meetnet vlinders: Trends per route	14
Natuurdoelanalyses: een diagnose- en behandelplan voor Nederlandse natuur	16
Grote vuurvlieg naar één populatie?	18
Wespen en vlinders	22
Jaarverslag 2023	25

Rubrieken

Wetenschappelijk	28
Boeken	29
In 't kort	30
Giften	30
(Web)winkel	31
Opmerkelijk	32

Zwervende pantserjuffer profiteert van droge zomers

De zwervende pantserjuffer is een beetje een mysterieuze soort. De naam zegt het al: hij zwerft. Je kunt hem dus treffen op plaatsen waar je hem niet verwacht. In 2023 was dat meer dan ooit het geval.

De zwervende pantserjuffer heeft een overlevingsstrategie die met de huidige klimaatverandering goed van pas komt. De soort kan namelijk goed tegen droogval. Dat komt doordat hij, in tegenstelling tot de meeste andere libellensoorten, niet als larve overwintert. Alleen de eitjes overwinteren en tussen februari en april komen hier de jonge larven uit. Omdat de zwervende pantserjuffer de eitjes bij voorkeur afzet in ondiepe plasjes, warmt het water snel op en kunnen de larven hun ontwikkeling in enkele maanden voltooien. In juni en juli sluipen de volwassen libellen uit. En daarna mag het plasje gerust helemaal droogvallen, daar heeft de zwervende pantserjuffer dan geen last meer van!

Leefgebied

Je kunt de zwervende pantserjuffer aantreffen bij duin- of heideplasjes of in de ondiepe oeverzones van wat grotere plassen. Het water moet het liefst in de volle zon liggen, zodat het lekker snel warm wordt. Door het uitkiezen van deze plasjes heeft de soort weinig last van vissen die het op de larven hebben voorzien. Vissen kunnen immers niet leven in plasjes die regelmatig droogvallen.

Goede jaren

In goede jaren zwerft de soort wat verder uit, buiten de duin- en heidegebieden. En dat is precies wat we in 2023 zagen gebeuren. Er werden opeens waarnemingen gedaan in alle delen van het land, uitgezonderd de veenweidegebieden en het rivierengebied. Kijken we wat verder terug, dan zien we dat ook 2021 een heel goed jaar was waarin de soort aardig aan het zwerven ging. Ook valt op dat de zwervende pantserjuffer tot en met 2018 eigenlijk best wel schaars was. Daarna volgen drie jaren waarin de soort zich steeds verder uitbreidt (2019–2021), een terugval in 2022 en weer een opleving in 2023.

Dit patroon past precies op dat van de zomerdroogte. Stel je even voor: in een droge zomer vallen veel plasjes uiteindelijk droog. Libellenlarven gaan dood, maar de eitjes van de zwervende pantserjuffer overleven. In het daaropvolgende voorjaar heeft deze soort dus het rijk alleen. Geen last van andere libellenlarven die alle prooien opeten, of erger nog: die de kleine larven van de zwervende pantserjuffer zelf opeten. In het jaar na een droge zomer sluipen er dus meer zwervende pantserjuffers uit dan gemiddeld.

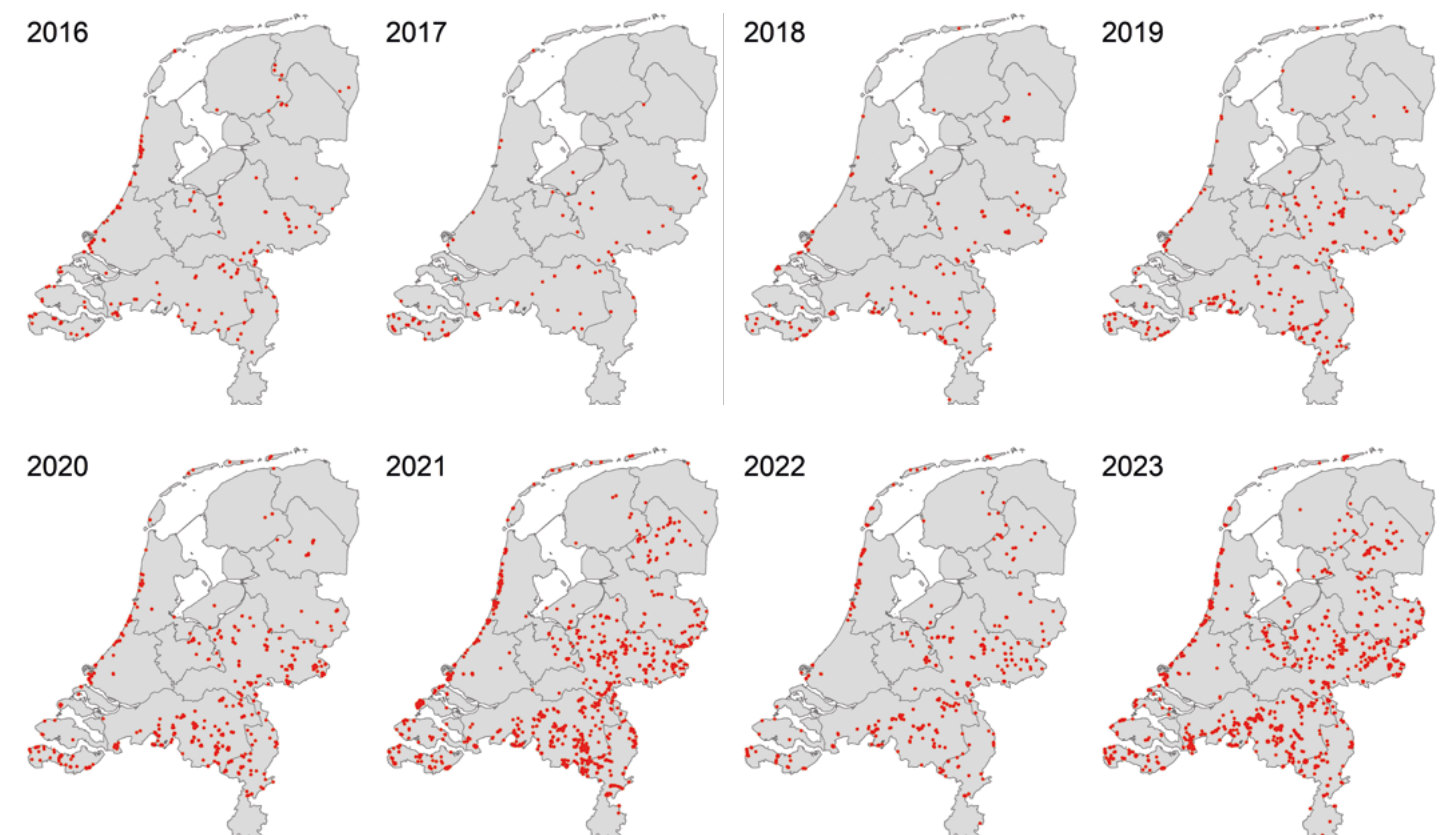
Precies dat zien we gebeuren: 2018 en 2020 hadden hele droge zomers en de soort deed het goed in 2019 en 2021. De zomer van 2021 was juist natter dan normaal en in 2022 viel de zwervende pantserjuffer weer terug. In 2022 hadden we weer een extreem droge zomer en in 2023 zien we de zwervende pantserjuffer opleven. Het is niet moeilijk te voorspellen wat er dit jaar gaat gebeuren na de extreem natte zomer van 2023 ...

Klimaatprofiteur

Of we gelijk krijgen, zullen we deze zomer zien. Moet de zwervende pantserjuffer inderdaad weer inleveren? Er is vorig jaar veel nieuw gebied veroverd, maar het is afwachten of de soort zich hier kan handhaven. Vast niet overal. Maar niet getreurd, vanwege de klimaatverandering verwachten we steeds meer droge zomers in de toekomst. Er is er dus in ieder geval één die daarvan profiteert! ●

De larven groeien op in ondiepe plasjes (boven). Met droogval in juli kan de zwervende pantserjuffer prima omgaan (onder).

Waarnemingen van zwervende pantserjuffer van 2016 tot en met 2023.

Hoe snel komen bloemen terug na een maaibeurt?

De meeste natuurliefhebbers hebben een zekere minachting voor gazons. Dat is niet voor niets. Doorgaans worden gazons zeer intensief gemaaid, zodat er weinig bloemen en insecten te zien zijn. Bovendien is al dat gemaai slecht voor het milieu. Het kost veel brandstof en stoot CO₂, fijnstof en herrie uit. Daarbij is er een grote oppervlakte aan dit soort monotone grasvelden. Maar juist die grote oppervlakte maakt dat als je over de hele breedte wat stapjes vooruitzet, dit tegelijk een grote impact heeft.

Vanuit natuur- en milieudoelstellingen is er een groeiende behoefte aan extensivering van het gazonbeheer. Maar hoeveel kan je dan minder maaien en wat levert het precies op? Welk effect heeft de maaifrequentie op het aantal bloemen in een gazon? En hoe snel keren bloemen terug na een maaibeurt? Het bleek dat er nog weinig exacte informatie voorhanden was. Daarom namen wij de proef op de som en volgden in 2023 bloemen in enkele gazons in onze woonomgeving in Zeeland en Gelderland.

Tekst:
Lucien Calle
Landschapsbeheer Zeeland
& **Anthonie Stip**
De Vlinderstichting

Methode

Wij telden in 2023 frequent alle bloemen in vier gazonplots met een variabel, intensief maairegime. Naast ieder gazonplot werd ook een referentieplot met extensief maaibeheer geteld, zodat een vergelijking met een “natuurlijk” aantal bloemen mogelijk werd. In totaal zijn dus vier plotparen (acht plots) onderzocht (tabel 1).

Gemiddeld werden eens per week alle aanwezige bloemen geteld, waarbij het tijdstip ten opzichte van het maaimoment variabel was. Op de twee locaties in Vogelwaarde werd geteld van april t/m decem-

ber 2023, op de twee locaties in Buren in april-juni 2023. Bloemen telden pas mee als de kroonbladeren volgroeid waren. Van de kleinere soorten met heel veel bloemetjes is het aantal bloeistengels geteld en bij de hele kleintjes het aantal bloeiende planten. Er zijn veel aspecten die uit de verzamelde data gehaald kunnen worden. Wij richten ons hier op soortenrijkdom, de terugkeersnelheid van bloemen en het aantal bloemen na een maaibeurt.

Verbazingwekkend leerzaam

Het om de paar dagen zo intensief bekijken van kleine stukjes grasland bleek uitermate leerzaam. Eigenlijk was het iedere keer weer een verrassing hoe het erbij lag. Er werd zo vaak gekeken dat van verschillende planten individuele exemplaren herkend werden. Dan was steeds de vraag hoe die erbij zouden staan.

Een van de eerste dingen die opvielen, was dat de soortenrijkdom in de plots veel hoger was dan van tevoren ingeschat. Gazonplot 1 had 22 soorten planten en gazonplot 2 zelfs 40! De Veldgids Ontwikkeling botanisch waardevol grasland (Bax en Schipper, 1998) noemt het aantal van 37 soorten op 25 m²

Tabel 1. Karakterisering van de onderzoekslocaties (plotparen). Op iedere locatie bevindt zich een plotpaar: een gazonplot en een referentieplot. Totaal zijn er acht plots onderzocht.

Plotpaar	Locatie	Bodem	Oppervlakte m ²	Maaifrequentie gazonplot/jaar	Periode monitoring	Aantal opnames	Maaifrequentie referentieplot/jaar
1	Vogelwaarde Zeeland	Zavel	1	24	apr-dec	48	1
2	Vogelwaarde Zeeland	Zavel	2,25	6	apr-dec	48	1
3	Buren Gelderland	Rivierklei	1	>20	apr-jun	5	2
4	Buren Gelderland	Rivierklei	1	>20	apr-jun	5	1

Gazonplot 1: 1x1 m, 24x/jaar gemaaid gazon.

Gazonplot 2: 1,5x1,5 m, 8x/jaar gemaaid gazon.

als maximum en dan scoor je heel goed: “Klasse 4, Bloemrijk grasland”.

Terugkeersnelheid van bloemen

Regelmatig bleken direct na een maaibeurt niet eens alle bloemen weg te zijn. Vooral in frequent gemaaid gazons ontwikkelden zich behoorlijk lage planten, die ook op heel geringe hoogte bloeiden (tabel 2). Sommige plantensoorten ontweken door hun geringe hoogte het op 4 à 5 cm hoogte maaiblaad, al gaat het bij de meeste soorten om een klein aandeel dat na het maaien bloeiend overbleef. In gazonplot 2 groeide een dwergvorm van hondspeterselie, die ondanks zijn hoogte van slechts 2 cm toch in staat bleek te gaan bloeien.

Direct na het maaien bleken paardenbloem en madeliefje vaak al bijna geheel ontwikkelde bloemen te hebben die dicht tegen de grond aangedrukt zaten. Ze hoefden zich alleen maar te strekken en open te gaan. Daar deden ze vaak twee tot drie dagen over. Ook merkten we bij exemplaren met afgemaaid bladeren op dat deze vaak eerst blad aanmaakten en daarna pas weer investeerden in de groei van bloemen. Ook van veel van de andere plantensoorten keerden na twee dagen alweer de eerste bloemen terug.

De terugkeersnelheid van bloemen bleek bij soorten als paardenbloem, witte klaver en madeliefje variabel, maar gemiddeld hoog. In gazonplot 2 was van de paardenbloem op 8 april, drie dagen na maaien, 50% van de bloemen weer terug en op 14 april, negen dagen na maaien 75%. Na twee weken was het aantal

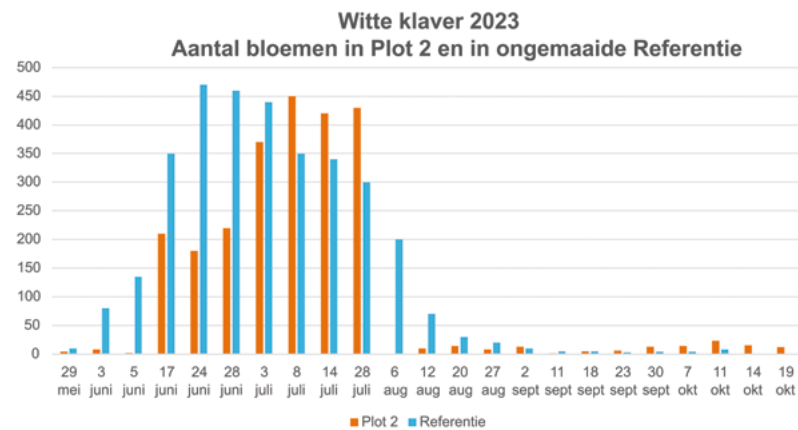
bloemen vergelijkbaar met dat vóór de maaibeurt. In het najaar duurde het veel langer voordat bloemen terugkeerden. Na de maaibeurt op 19 oktober duurde het dertien dagen voordat er weer twee paardenbloemen terug waren. Bij witte klaver waren na een maaibeurt op 3 juni twee dagen later weer twee bloemen terug. Na veertien dagen waren er 210 bloemen en pas na 35 dagen bloeide het maximale aantal van 450 bloemen. Na de maaibeurt van 30 juli wist witte klaver amper nog nieuwe bloemen aan te maken. Bij de zachte ooievaarsbek (gazonplot 3) was na tien dagen het aantal bloemen op een voorlopig maximum, daarna begon het weer af te nemen. In de gemaaide plots bleek dat zowel paardenbloem, madeliefje als witte klaver per vierkante meter tot

Tabel 2. Plantensoorten bloeiend onder het mes in gazonplot 1 en 2. Weergegeven is de mate waarin exemplaren van de soort bloeien onder het maaimes.

Soortnaam	Bloeiend onder maaimes?
Blaartrekkende boterbloem	Grotendeels
Gewone hoornbloem	Deels
Grote ereprijs	Grotendeels
Grote weegbree	Deels
Hondspeterselie	Helemaal
Kleine veldkers	Klein deel
Kluwenhoornbloem	Deels
Liggende vetmuur	Helemaal
Madelief	Klein deel
Paardenbloem	Heel klein deel
Straatgras	Deels
Veldereprijs	Grotendeels
Vroegeling	Grotendeels

Boven: Grijze zandbij op madeliefje. Onder: Klaverdijkpoot op witte klaver.

Figuur 1. Aantal bloemen witte klaver in plot 2 en in ongemeaide referentie.

wel drie keer meer bloemen produceerden dan in de referentieplots met extensief maaibeheer. Dat verschijnsel trad ook op aan het einde van de bloei-periode. Mogelijk wordt dit veroorzaakt doordat de gemaaide planten nog niet veel zaad hadden kunnen produceren. Ze gaan dan opnieuw bloeien. Het maa-

en kan bij deze soorten de bloei-periode dus verlen-gen. Daarbij hoort wel een nuance. De bloei-periode werd verlengd, maar het bleek dan om betrekkelijk weinig exemplaren te gaan (figuur 1).

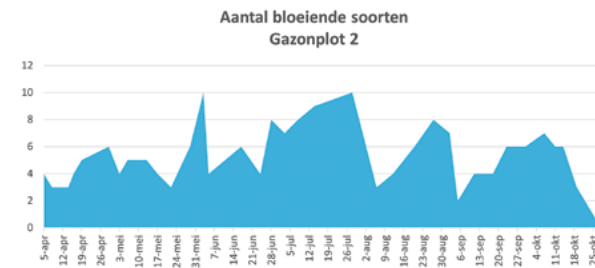
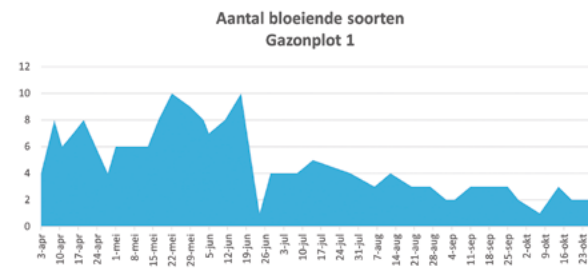
Hoeveelheid voedsel

De hoeveelheid stuifmeel en nectar voor insecten hangt niet alleen af van het aantal bloemen per soort, maar ook van het totaal aantal bloeiende soorten. We illustreren dit aan de hand van de gegevens uit de plots in Vogelwaarde, omdat hier meer metingen gedaan zijn. In gazonplot 1 en 2 was het maximaal aantal soorten bloemen dat bloei-de op één dag tien. Het aantal soorten dat in 2023 in gazonplot 1 tot bloei kwam, was 19 van de 22 aanwezige soorten, en in gazonplot 2 ging het om 26 van de 40 aanwezige soorten. Daarmee is het percentage planten dat in bloei komt in het inten-siever gemaaide gazonplot 1 (86%) groter dan in het extensiever gemaaide gazonplot 2 (65%). Zelfs matig frequent gemaaide gazons hoeven niet bloemarm te zijn. Wanneer het percentage bloeiende soorten van gazonplot 1 en 2 gedurende het seizoen met elkaar wordt vergeleken, valt op dat in het frequen-ter gemaaide gazonplot 1 vooral in het voorjaar veel planten bloeien, en bij het minder intensief gemaai-de gazonplot 2 wat meer in de zomer en nazomer. Bij figuur 2 is aan de gekartelde bovenrand de invloed van het maaien zichtbaar.

Niet alleen het aantal bloemen en bloeiende soor-ten zijn een maat voor de voedselbeschikbaarheid, maar ook de grootte van die bloemen. Opvallend was dat bijvoorbeeld in gazonplot 2 er in de nazo-mer grote aantallen witte klavers in bloei stonden, maar dat die bloemen veel kleiner waren dan de bloemen in de natuurlijke niet gemaaide populatie. Aannemelijk is dat die grote bloemen veel meer stuifmeel en nectar produceren. Daarbij bleek dat de bloemgrootte ook invloed had op het insecten-bezoek. Waar de hommels een voorkeur hadden voor de grote klavers, vloog een soort als de klaver-dijkpoot met name op de wat kleinere klavers.

Conclusies

Onze verkenning geeft een eerste inzicht in de ef-fecten van gazonbeheer op het bloemaanbod en de snelheid waarmee bloemen terugkeren na maaien. Hoewel de metingen in slechts één groeiseizoen en op een beperkt aantal locaties zijn uitgevoerd, tekent zich al wel een beeld af. De eerste bloemen keren binnen twee tot drie dagen na het maaien terug, vooral van plantensoorten die bestand zijn tegen intensief maaibeheer zoals paardenbloem en

Figuur 2. Aantal bloeiende planten in gazonplot 1 (links) en gazonplot 2 (rechts). Aan de gekartelde bovenrand is de invloed van het maaien zichtbaar.

madeliefje. Het duurt vervolgens gemiddeld twee weken voordat het aantal bloemen weer op een ver-gelijkbaar niveau is als vóór de maaibeurt. Dit geldt in ieder geval in het voorjaar. Later in het seizoen kost herbloeï na maaïen meer tijd en keren zelden grote aantallen bloemen terug. Ook hebben we ge-zien dat het intensieve maaibeheer de bloei-periode van algemene plantensoorten verlengt. Het aantal bloemen in de ‘verlengingstijd’ is echter beperkt.

Voor bloembezoekende insecten kunnen we twee lessen trekken. Allereerst wordt het gazonbeheer voor bijen, vlinders en zweefvliegen interessanter wanneer er tussen de maaibeurten meer tijd zit. Denk hierbij aan een periode van bijvoorbeeld drie weken, zeker in het voorjaar. Zo krijgen de bloembe-zoekers langer de tijd om van een groter bloemaan-bod te profiteren. Verder kan meer fasering in het gazonbeheer natuurwinst opleveren. Dat houdt in dat het gunstig is om niet alles op hetzelfde moment te maaïen. Als voorbeeld nemen we hier de openba-re gazons in woonwijken. Vaak worden die wijk voor

wijk gemaaid waardoor gazons in een ruime omge-ving van bloemen zijn ontdaan. Insecten als soli-taire bijen moeten dan plotseling veel verder gaan vliegen, terwijl hun actieradius vaak maar enkele honderden meters is en voor kritische soorten zelfs tientallen meters (Zurbuchen et al., 2010). In plaats daarvan kan ook strooksgewijs door de wijken ge-werkt worden, zodat de bijen alleen het fietspad of de weg maar hoeven over te steken om aan voedsel te geraken (figuur 3).

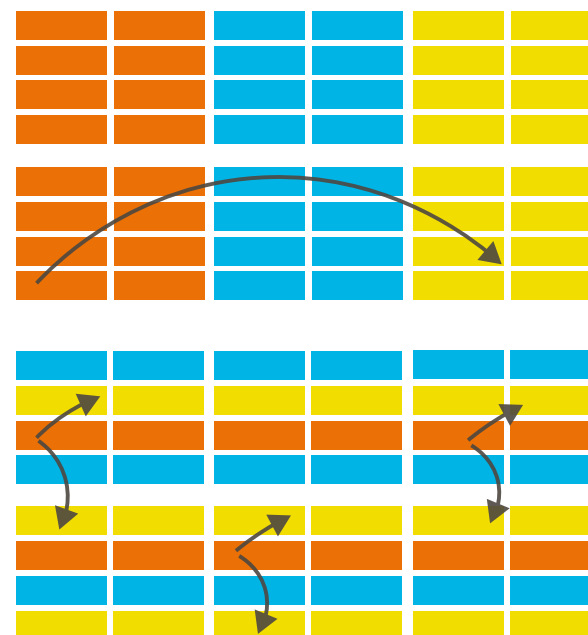
Veel natuurliefhebbers hebben een tuin, waarin dik-wijls ook stukken gazon liggen. Deze worden meestal matig frequent gemaaid, zodat er periodiek best bloemen te zien zijn. Toch wordt bij velen het gazon in één maaibeurt helemaal kaal gezet. Daar ligt nog ruimte voor verbetering. Doet u ook mee?

Dank

Vera en Dominique Dobbelaar worden bedankt voor het mogen uitvoeren van dit onderzoek op hun ga-zon.

Literatuur

- Bax en Schipper (1998). (oorspronkelijke uitgave, later diverse keren in uitgebreidere vorm uitgegeven), Veldgids Ontwikkeling van botanisch waardevol grasland, DLG.
- Calle L. (2023). Het project ecologisch gazonbeheer 2019-2023, Tijdschrift SLZ, nr. 3 najaar 2023. In Zeeland trekt SLZ een project rondom het extensiveren van het gazonbeheer met name bij gemeenten. Wie interesse heeft voor de verschillende deelprojecten in de Zeeuwse gemeenten kan terecht op de SLZ-website, zie landschapsbeheerzeeland.nl/werkzaamheden/ecologisch-gazonbeheer.
- Zurbuchen A., Landert L., Klaiber J., Müller A., Hein S., & Dorn S. (2010). Maximum foraging ranges in solitary bees: only few individuals have the capability to cover long foraging distances. Biological Conservation 143(3): 669-676. www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0006320709005114

Figuur 3. Schematische weergave gazons in woonwijken. Boven: wijkwijze aanpak, onder: strooksgewijze aanpak. Oranje: net gemaaid, geen bloemen. Blauw: een week gele-den gemaaid, nog weinig bloemen. Geel: twee weken geleden gemaaid, veel bloemen. Pijl: afstand die insecten moeten afleggen om bloemen te vinden.

Vlinderhaof Belfeld

Van idee tot realisatie

In 2019 heeft de dorpsraad van het Noord-Limburgse Belfeld ambitieboeken verspreid, waarin bewoners hun ideeën en wensen voor de toekomst konden uiten. Hieruit is onder andere een werkgroep van gelijkgezinden ontstaan met als doel natuur en mens dichterbij elkaar te brengen. Het plan werd opgevat een tuin aan te leggen die publiekelijk toegankelijk zou zijn en, niet minder belangrijk, aantrekkelijk zou zijn voor vlinders en insecten in het algemeen.

De werkgroep had het geluk dat een van de werkgroepleden een deel van haar paardenwei van bijna 2000m² beschikbaar wilde stellen voor dit publieke doel. Spontaan werd er alvast begonnen met het maken van een XXL-insectenhotel uit diverse gerecyclede materialen. Nadat dit, uiteraard met de juiste zuidoostoriëntatie geplaatst is, zijn er diverse andere maatregelen genomen om de vlindertuin te realiseren.

*Tekst: Sjors Gitmans
Aktief Greun Belvend
Foto's: Sjors Gitmans & Jan Wilms*

Plannen, samenwerken en budget

Als eerste werd een lijst samengesteld van geschikte planten en werd een globale plattegrond gemaakt. Aan de randen van het perceel werd inheems bloesemdragend struweel voorzien (sleedoorn, sporkehout, Gelderse roos, vlier, etc.). Zowel bij dit struweel als bij de verdere beplanting werd erop gelet dat zowel voedselplanten (vlinderstruik, ijzerhard, dropplant, duifkruid, dagkoekoeksbloem) als waardplanten (venkel, judaspenning, damastbloem, etc.) voor diverse vlindersoorten aanwezig zouden zijn. Verder werd gelet op de bloeitijd van de verschillende planten om jaarrond zo veel mogelijk nectar beschikbaar te hebben.

Hierbij werd onder andere gebruikgemaakt van informatie van De Vlinderstichting.

Voor de realisatie werd vanaf het begin uitdrukkelijk samenwerking gezocht met uiteenlopende, veelal lokale partijen. Een bekende loonwerker werd gevraagd het perceel te frezen en met vereende krachten werden graspollen verwijderd. Dit om plaats te maken voor nieuwe beplanting. Een boomkwekerij bood spontaan struweel aan en heeft later planten en een paar boompjes geleverd tegen gereduceerde prijzen. Een imker leverde weidemengsel en dorpsgenoten boden "overtollige" planten en stekjes aan. Er werd een Facebookpagina samengesteld waarop de ontwikkeling van "de Vlinderhaof" te volgen is. De lokale en later ook de provinciale omroep werd uitgenodigd om over de vlindertuin een item te maken. Dit leidde ertoe dat de bekendheid van de Vlinderhaof groeide.

Het aanleggen van een vlindertuin van een dergelijke omvang kan echter niet geheel uit spontane giften gerealiseerd worden. Om voldoende middelen te genereren heeft de werkgroep daarom succesvol

verschillende fondsen benaderd en ook de gemeente Venlo werd om ondersteuning gevraagd. Hiermee groeide het budget van de werkgroep. Om dit budget verantwoord te kunnen beheren, werd er een stichting opgericht (Aktief Greun Belvend) en een website ingericht.

Succesvol burgerinitiatief

Geleidelijk aan kreeg de Vlinderhaof steeds meer vorm. Er werd een half verhard pad in de Vlinderhaof aangelegd, waardoor deze ook voor mindervaliden toegankelijk is. Verder kreeg snoeiafval een tweede leven als takkenril en werd er een kleine waterpartij aangelegd. Ook werd een zeer noodzakelijke waterput geslagen en werd een keet aangeschaft voor opslag van materialen. Vanwege de publieke functie werden er informatiebordjes gemaakt over uiteenlopende zaken zoals anatomie en levenscyclus van vlinders, waard- en voedselplanten, functie van takkenrillen. Uiteraard werd ook een toegangspoort geplaatst met daarnaast een informatiebord. Na een tijd van hard werken werd de Vlinderhaof in mei 2021 officieel geopend voor publiek.

Nu na enkele jaren onderweg te zijn, kunnen we best stellen dat de Vlinderhaof als burgerinitiatief een succes is geworden. De tuin wordt door bezoekers erg gewaardeerd. Behalve de bezoekers tijdens reguliere openingstijden in het weekend worden er jaarlijks groepen van de basisschool welkom geheten, een groep van de scouting is op bezoek geweest en er vinden nachtvlinderavonden plaats in samenwerking met IVN. Verder worden er plantjes aangeboden die vrijkomen uit de tuin. Het aantal vrijwilligers is in de afgelopen jaren gestaag gegroeid en de werkdagen op zaterdag en maandag verlopen op ontspannen wijze. Uiteraard is het tijdens droogteperiodes een uitdaging planten voldoende water te geven en blijft de voortdurende strijd met "onkruid" een thema.

Vlinders weten de Vlinderhaof te vinden

De tuin blijkt voor insecten zijn vruchten af te werpen. Uiteraard is de voor vlinders gebruikelijke junidip ook in Limburg bekend, maar daarbuiten is er genoeg te ontdekken. In het vroege voorjaar gonzen de metselbijen rond het insectenhotel en worden de eerste citroenvlinders gespot. Buiten algemene tuinvlinders als

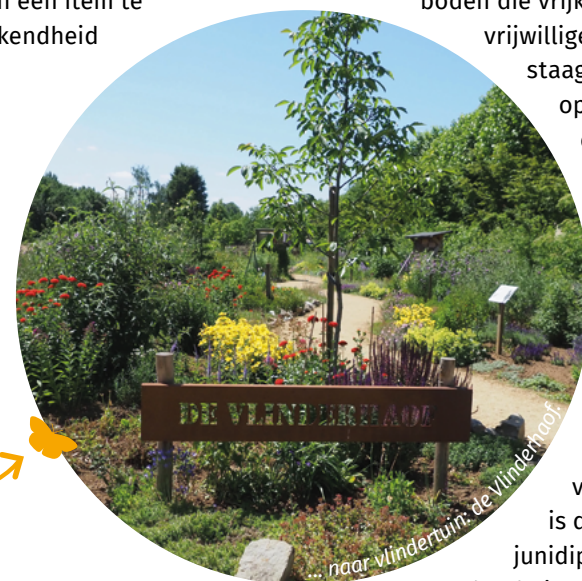
Links: Rups koninginnenpage. Rechtsboven: Blauwzwarte houtbij. Rechtsonder: Kleine parelmoervlinder.

atalanta en dagpauwoog die zich soms met tien tegelijk laten zien op één enkele vlinderstruik zijn er af en toe ook minder voor de hand liggende soorten aanwezig zoals keizersmantel en kleine parelmoervlinder. In juli 2021 werden we verrast met de aanwezigheid van de uit de kluiten gewassen blauwzwarte houtbij die druk foerageerde op siererwt. Een vlindersoort die inmiddels als mascotte van de tuin bestempeld kan worden is de koninginnenpage. De vlinder is ieder jaar aanwezig en zet haar eitjes af op aangeplante venkel. Het gevolg is dat er ieder jaar genoten kan worden van imposant groen-zwarte rupsen en ontwikkeling van de soort. Inmiddels is van de 53 soorten dagvlinders die in Nederland voorkomen, al bijna de helft in de Vlinderhaof waargenomen! Hoe zeggen ze dat ook alweer? "Love it when a plan comes together."

Voor meer informatie over de Vlinderhaof en de stichting Aktief Greun Belvend:

www.aktiefgreunbelvend.com

www.facebook.com/Aktief-Greun-Belvend

Vlinderbeheer in de praktijk

Dit jaar start De Vlinderstichting met het Vlinderstichting-beschermingsfonds. Hiermee kunnen we een extra impuls geven aan bedreigde en kwetsbare vlinder- en libellensoorten. Met advies op maat richten we ons op de beheerders. De kennis is vaak al aanwezig, maar deze komt nog niet altijd bij de beheerders zelf. Of we stuiten op vragen die nog om nader onderzoek vragen. Nu willen we die wetenschap samenbrengen met de uitvoering.

Tekst:
Wouter Oe
De Vlinderstichting

Binnen het natuurbeheer bestaan er veel voorbeelden van bedreigde en kwetsbare soorten die net een extra zetje nodig hebben in de bescherming. De Vlinderstichting zet zich hier al 40 jaar voor in. Vanaf dit jaar willen we nóg een stap zetten: buiten onze projecten om zetten we ons in voor beheer ten behoeve van bedreigde vlinders en libellen. Onze beheeradviseurs gaan in gesprek met beheerders van leefgebieden van bedreigde en beschermde vlinders en libellen. Zo denken we mee met beheer voor deze soorten om samen tot een aanpak voor behoud en herstel te komen. In dit artikel lichten we enkele vlindersoorten toe die wel wat steun kunnen gebruiken.

Geslaagd landschapsbeheer voor het spiegeldikkopje

Het spiegeldikkopje komt voor in de Peelregio in Brabant en Limburg. De leefgebieden zijn met name natte ruigten in open bossen en de randen van hoogvenen. Dit type habitat staat onder druk: bossen groeien dicht. In één bos lijkt het echter verrassend goed te gaan met de soort: het Weerterbos. Dit bos kenmerkt zich door een invloed van kwelwater. In samenwerking met Het Limburgs Landschap houden vrijwilligers van de Vlinderwerkgroep Weerterbos zich bezig met beheer voor het spiegeldikkopje. Dat houdt in: het creëren van open plekken in het bos en het vrijzetten van plekken met waardplanten (hennegras en pijpenstrootje) voor de soort. Bosranden zijn verbreed, en opslag is zo veel mogelijk verwijderd, en dit over een lange reeks van jaren.

Jaarlijks wordt bijgehouden hoe de spiegeldikkopjes op de uitvoering reageren. Deze inspanningen hebben samen met hydrologisch herstel enorm

bijgedragen aan een duurzame populatie spiegeldikkopjes. Hopelijk kunnen we deze successen herhalen in andere kansrijke leefgebieden.

Bruine eikenpage in de knel in het binnenland

De bruine eikenpage leeft vooral op de hogere zandgronden en de kustduinen. Hij is afhankelijk van aanwezigheid van de waardplant (kwarrige kleine eikjes), bruidsbomen (hogere eiken), nectarbronnen (vuilboom, braam en andere bloemen) en een beschut microklimaat (variatie in openheid, luwte en met de zon beschenen). Vroeger was de soort met name aanwezig in eikenhakhoutbosjes. Het huidige bosbeheer biedt weinig ruimte voor geleidelijke bosranden, open plekken en kleinschalige kapvlaktes op regelmatige basis. Bescherming van deze soort is met name in het binnenland van belang. In de duinen groeit het leefgebied minder snel dicht. De onopvallende vlinder wordt makkelijk over het hoofd gezien, dus het is zaak om goed te kijken waar hij voorkomt. Zo moeten we voorkomen dat de huidige leefgebieden ongeschikt raken doordat de beheerders niet weten dat de soort er zit en welke maatregelen ze ervoor moeten treffen.

Het creëren van variatie in bossen kan voor leefgebied zorgen. Daarnaast moet worden nagedacht over bosrandbeheer (met veel variatie en inhammen), maar ook het maken van kleine kapvlaktes in bossen die toch al niet al te sterk staan, zou de soort kunnen helpen. Met het in stand houden van dit type habitat, worden ook nachtvindersoorten als zuidelijke tandvlinder en de mogelijk uitgestorven bruine oogspanner gestimuleerd. Deze soorten komen namelijk in eenzelfde type habitat voor.

Mozaïek voor de purperbeer

Op een paar plekken op de Veluwe komt de purperbeer nog voor. In Nederland is de soort vooral bekend van droge heideterreinen, in het buitenland ook wel van braakliggende grond, droge voedselarme graslanden met hogere delen en kruidenrijke plekken in open bossen. De rupsen zijn polyfaag, maar zijn in Nederland vooral bekend van struikheide. In omliggende landen voeden zij zich met een verscheidenheid aan (kruidachtige) planten, zoals walstro en ganzerik. De soort overwintert als kleine rups, en bereikt zijn volwassen stadium rond eind mei. Verpoping vindt plaats onder stenen of in graspollen. De vlinders vliegen in juni en juli.

Voor de soort is het belangrijk dat de habitat niet te voedselrijk is. Er moeten hogere delen in het grasland aanwezig zijn, met verspreid open plekken met kale grond. Leefgebieden mogen niet te intensief begraasd, gemaaid, of betreden worden. Het optimale leefgebied is een mozaïek van ongebruikte stukjes land, waar kleine delen extensief wordt begraasd of gemaaid.

Nachtvinders van beekbegeleidende bossen

De poelruitspanner komt in Nederland voor in een aantal waterrijke gebieden. Hij prefereert moerasen, natte weilanden, veengebieden en rivieroeveren. Maar hij is vooral gelimiteerd aan plekken waar de waardplant staat: poelruit (en andere ruitsoorten). De imago vliegt van juni tot juli/augustus, de rupsen ontwikkelen zich van juli tot september. Ze voeden zich met bloemen en onrijpe zaden van de plant. De verpoping vindt plaats in de strooisellaag, waar de pop overwintert. Soms doet hij dat zelfs twee jaar. Omdat de rupsen zaadzettende planten nodig hebben voor de ontwikkeling, is het van belang dat deze niet elk jaar worden gemaaid. Maaïen kan dus het beste gefaseerd en buiten de rupsenperiode (juli-september) gebeuren, met ruimte voor ongemaaide delen die overstaan. Met deze maatregelen zouden ook andere soorten van beekbegeleidende bossen profiteren, zoals de akelei-uil. Deze soort gebruikt in Nederland ook poelruit als waardplant en komt alleen nog voor in De Biesbosch en De Wieden.

Dit zijn maar enkele voorbeelden waarin het Vlinderstichting-beschermingsfonds uitkomst kan bieden. Het fonds wordt gevuld door grote én kleine donaties. We kunnen een goede start maken door enkele nalatenschappen die we in 2023 hebben ontvangen. En we zijn dankbaar voor iedere gift! Zo gaan we op weg naar een wereld met weer meer vlinders en libellen. ●

Spiegeldikkopje.

Rups purperbeer.

Bruine eikenpage.

Poelruitspanner.

Draag ook bij aan het Vlinderstichting-beschermingsfonds met een gift!

Of kijk eerst op www.vlinderstichting.nl/beschermingsfonds.

Trends per route

Vanaf het begin van het meetnet vlinders was het berekenen van landelijke trends per soort een van de hoofddoelen. Met het stijgen van het aantal routes konden we ook steeds in meer detail gaan kijken. In dit artikel kijken we naar soorttrends per route en welke nieuwe inzichten die opleveren.

Tekst:
Chris van Swaay
De Vlinderstichting
& Bram Borkent
CBS

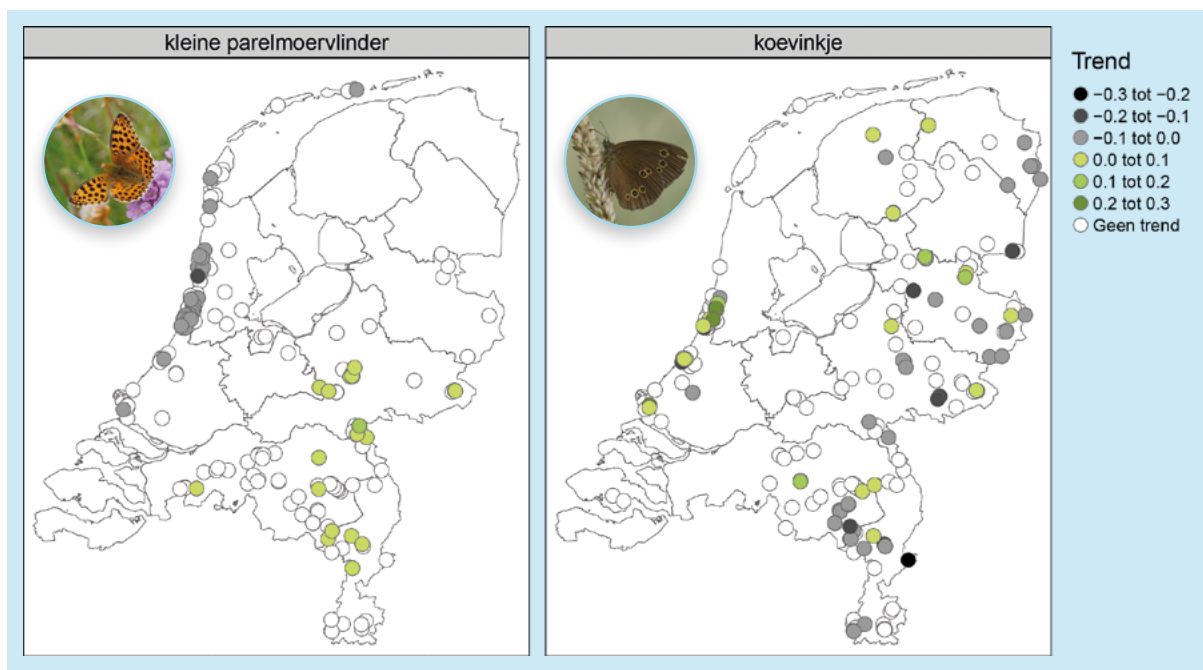
Het vaststellen van de trends van soorten is niet zomaar gedaan. Na controles op de kwaliteit en de hoeveelheid tellingen wordt eerst een zogenaamd jaarcijfer berekend: het aantal vlinders per soort als op die route elke week geteld zou zijn, rekening houdend met de vliegtijd per soort. Dit cijfer corrigeert voor het feit dat het niet alle tellers lukt om heel systematisch elke week te tellen. Want soms regent het net als je tijd hebt, of moet je net op die ene mooie middag naar de verjaardag van je kleinkind. Kan gebeuren. Met die jaarcijfers per soort per route worden daarna landelijke trends berekend.

Maar we zouden ook per route kunnen kijken naar de trend: gaat een soort op een route vooruit of juist achteruit? We hebben ons hier beperkt tot routes die minstens 10 jaar geteld zijn. Dat lijkt lang (en dat is het ook), maar voor insecten die jaarlijks sterk in aantallen kunnen fluctueren, is een langjarige trend noodzakelijk om betrouwbare uitspraken te kunnen doen. Gelukkig blijven er nog genoeg routes over. Per route hebben we voor elke soort gekeken

of de aantallen op die route stijgen of dalen, of dat er geen trend is. Geen trend kan dan zowel betekenen dat de soort stabiel is als dat de aantallen sterk fluctueren. Ook als er weinig vlinders gezien worden op een route, zal er vaak geen zekere trend bepaald kunnen worden. Laten we er twee soorten met een tegengesteld patroon bij pakken als voorbeeld.

Kleine parelmoervlinder van de duinen naar het binnenland

Allereerst de kleine parelmoervlinder. In het begin van het meetnet was dit een soort die vrijwel geheel beperkt was tot de duinen. Maar rond het jaar 2000 doken vlinders op in Limburg en Brabant. Dit patroon ging rustig, maar gestaag verder, en inmiddels is de kleine parelmoervlinder een graag geziene gast op veel routes op de hogere zandgronden. Alleen in de drie noordelijke provincies is hij nog niet aangekomen, maar het valt te verwachten dat hij daar de komende jaren ook op zal gaan duiken. Het kaartje laat, zoals te verwachten, in het binnenland vooral groene stippen zien, ten teken dat de soort daar vooruitgaat (naast veel open stippen: het

Kleine parelmoervlinder.

aantal kleine parelmoervlinders is in het algemeen laag, en dan kan er niet altijd een zekere trend berekend worden).

Maar in de duinen is het een heel ander verhaal: op bijna elke route daalt het aantal kleine parelmoervlinders (grijze stippen). De duinen worden dus langzaam maar zeker minder geschikt voor deze vlinder, vooral door verruiging of juist overbegrazing. Die verruiging wordt vooral veroorzaakt door het dalend aantal konijnen en relatief hoge stikstofdepositie (CBS et al., 2024).

Koevinkje vindt de duinen?

Het koevinkje laat een tegengesteld patroon zien. In vrijwel het hele binnenland dalen de aantallen. Niet overall (er zijn ook een paar groene stippen, vooral in het noorden), maar wel op de meeste routes. In de duinen is het omgedraaid: ook daar zijn een paar routes waar de soort achteruitgaat (al zijn niet alle stippen goed te zien omdat ze over elkaar heen vallen), maar er zijn meer groene dan grijze stippen. De verruiging van de duinen die nadelig is voor de kleine parelmoervlinder, is dus juist goed voor het koevinkje, van oudsher een vlinder van vochtige bossen. Overigens gaat het koevinkje de laatste tien jaar in de duinen weer achteruit, vermoedelijk vooral door verdroging. Omdat we de langjarige trend vanaf

1990 gebruiken en deze tot ongeveer 2014 positief was, zien we die recente daling nog niet terug in de trendrichting op een deel van de routes.

Tellingen hard nodig voor bescherming

Nu er steeds meer vlinderroutes komen met lange telreeksen, wordt het ook steeds beter mogelijk om meer in detail naar trends te kijken, en zo beter te begrijpen wat er aan de hand is met onze dagvlinders. Uiteindelijk willen we graag tot betrouwbare trends per gebied komen door het combineren van vlinderroutes, flexellingen (kwartiertellingen en liveatlas-tellingen) en losse waarnemingen. Maar daarvoor hebben we nog meer data nodig en moeten nog methodes ontwikkeld worden om deze data slim samen te brengen. Wordt vervolgd!

Literatuur

CBS, PBL, RIVM, WUR (2024). Vegetatie van de duinen, 1999-2020 (indicator 1535, versie 08, 29 maart 2023). www.clo.nl. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Den Haag; PBL Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag; RIVM Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven; en Wageningen University and Research, Wageningen. ●

Tjeerd Gorter

Natuurdoelanalyses een diagnose- en behandelplan voor Nederlandse natuur

De Ecologische Autoriteit op veldbezoek.

Het gaat niet goed met de natuur in Nederland, zoveel is na vele publicaties (o.a. Van Swaay et al., 2022, Wereld Natuur Fonds, 2023, Van Zeijts et al., 2024) inmiddels

wel duidelijk. Dat heeft verschillende oorzaken, waarvan een belangrijke de te hoge stikstofdepositie in veel natuurgebieden is. Die heeft niet alleen gevolgen voor de natuur, maar sinds de uitspraak van de Raad van State over de PAS op 29 mei 2019, ook voor vergunningverlening. Activiteiten die leiden tot meer stikstofdepositie op beschermde (Natura 2000) natuur die al overbelast is, mogen niet meer. Dit is de huidige stikstofcrisis.

De beste manier om dit probleem op te lossen, is zorgen dat de Nederlandse natuur er weer goed voor komt te staan. Hiervoor moet je weten wat de doelen zijn, wat de huidige toestand van die natuur is, wat de knelpunten zijn en hoe je die op kunt lossen. Je moet kortom, diagnoses kunnen stellen en een behandelplan bedenken.

*Tekst: Roy van Grunsven
De Vlinderstichting & Willemijn Smal
Ecologische Autoriteit*

Natuurdoelanalyses en Ecologische Autoriteit

Dat is inmiddels door de provincies gedaan en vastgelegd in zogenaamde Natuurdoelanalyses (NDA's). Zo'n NDA is een feitelijke ecologische rapportage van de toestand van een gebied en de drukfactoren die een rol spelen, aangevuld met oplossingsrichtingen voor maatregelen. De provincies leggen deze voor aan de Ecologische Autoriteit, een onafhankelijk adviesorgaan. De Ecologische Autoriteit brengt, met een groep experts, een advies uit over elke NDA. Ze doet dit op basis van een veldbezoek, inclusief gesprekken met betrokkenen tijdens dat veldbezoek, en inzichten en data uit openbare bronnen. Vanwege de stikstofcrisis hebben de Natura 2000-gebieden die stikstofgevoelig zijn voorrang gekregen. Over ruim 70 van de 130 gebieden zijn nu adviezen uitgebracht door de Ecologische Autoriteit. Op basis daarvan is het adviesrapport "Doen wat moet én

kan" geschreven. Het rapport is, net als alle andere adviezen, te vinden op www.ecologischeautoriteit.nl.

Randvoorwaarden moeten op orde zijn

Uit de eerste zeventig NDA's blijkt dat veel natuurgebieden verslechterd zijn. Dat is in strijd met het verslechteringsverbod. Er is veel gedaan aan beheermaatregelen in de Natura 2000-gebieden

Natura 2000

De landen van de EU hebben onderling afspraken gemaakt over natuurbescherming. Alle landen hebben een ondergrens voor natuurbescherming. Hiervoor zijn per land bepaalde habitattypen en soorten gekozen die beschermd moeten worden. Voor een deel hiervan zijn ook door Nederland specifieke gebieden aangewezen, dit zijn de Natura 2000-gebieden. Per Natura 2000-gebied zijn er doelen: bepaalde habitattypen en soorten moeten daar behouden blijven of verbeteren/zich uitbreiden. In alle gevallen is een afname in aantal, voor soorten, of oppervlakte of kwaliteit, voor habitattypen, niet toegestaan: dat heet verslechteringsverbod. Wordt er toch verslechtering geconstateerd, dan mag niet worden gewacht met maatregelen.

om de doelen te halen. Maar in veel gevallen zijn de randvoorwaarden niet op orde, zoals goede kwaliteit van bodem, water en lucht. Daardoor hebben de beheerinspanningen onvoldoende effect gehad. De gevolgen van overbelasting met stikstof zijn maar gedeeltelijk op te vangen met natuurbeheer, zoals vaker maaien of intensiever grazen. Hierdoor voorkom je dat een gebied dichtgroeit, maar de effectiviteit is beperkt en intensief beheer heeft ook nadelen voor de natuur.

De belangrijkste oplossingen voor natuurherstel zijn het op orde krijgen van de randvoorwaarden: de stikstofbelasting in de gebieden omlaag brengen en de waterhuishouding verbeteren. Dit betekent wel dat er ook buiten de Natura 2000-gebieden ingrepen plaats moeten vinden. Dat stikstof als belangrijke factor naar voren komt, is te verwachten als je met de stikstofgevoelige gebieden begint. Het bleek dat de stikstofdoelen in deze gebieden niet haalbaar zijn zonder (sterke) reductie van de stikstofbelasting. De mogelijkheden om dat met meer beheer op te lossen zijn uitgeput. Ook onvoldoende waterbeschikbaarheid of een slecht functionerend watersysteem komt in 94% van de NDA's naar boven als een belangrijke drukfactor. Meestal speelt hierbij een te lage grondwaterstand een rol. Daarnaast zijn waterkwaliteit, recreatie, versnippering, suboptimaal beheer en exoten belangrijke problemen.

Natuurdoelanalyses: een goed hulpmiddel

Uit de NDA's bleek dat provincies voor veel gebieden geen volledig beeld hebben van hoe de natuur er voorstaat. Belangrijke informatie daarvoor is niet beschikbaar of is bij het opstellen van de NDA door de provincies niet gebruikt. Het is daardoor bijvoorbeeld niet altijd duidelijk hoe het met bepaalde soorten of habitattypen gaat. Of het is niet helder wat precies de oorzaken zijn van afnames die we zien. Veel belangrijke drukfactoren zijn echter goed in beeld en we weten wat er moet gebeuren om te zorgen dat de natuur zich kan herstellen. Effectieve en noodzakelijke eerste stappen zijn vaak goed mogelijk. Voor een verdere verfijning en dosering van de maatregelen is het belangrijk om het landschaps-ecologische systeem goed te begrijpen, dus het ge-

De habitattypen stuifzand en jeneverbesstruweel zijn gevoelig voor stikstofdepositie.

bied in samenhang met het omliggende landschap. Hiervoor kan in een volgende versie van de NDA's meer aandacht komen zodat een completer pakket aan effectieve natuurmaatregelen in beeld komen.

De NDA's zijn een zeer goed hulpmiddel gebleken om inzicht te krijgen in hoe het gaat met de (Natura 2000-) natuur in Nederland. Ze kunnen nog beter, maar helpen ook nu al duidelijk te krijgen wat er nodig is om onze natuur te herstellen, en daarmee uit de stikstofcrisis te komen. Ze vormen een wetenschappelijke basis, een feitenrelaas, als basis voor goede maatregelen en dus voor het bereiken van de doelen. Het is nu een kwestie van uitvoeren van de eerste maatregelen én stappen zetten voor nog beter inzicht en een totaalpakket aan effectieve maatregelen voor robuuste natuur.

Literatuur

Ecologische Autoriteit (2024). Doen wat moet én kan.

<https://ecologischeautoriteit.nl/adviezen/5133>.

Van Swaay, C.A.M., Bos-Groenendijk, G.I., Van Grunsven, R., Van Deijk, J.R., Wever, R., Stip, A., De Vries, H.H., Kok, J.M., Huskens, K., Veling, K., Van 't Bosch, J. & Poot, M.J.M. (2022). Vlinders, libellen en hommels geteld. Jaarverslag 2022. Rapport VS2023.004, De Vlinderstichting, Wageningen.

Van Zeijts, H., Van Bussel, L.G.J., van Dijk, W.F.A., Trienekens, S.J., Poppeliers, S.W.M., Schmidt, A.M., Smits, N.A.C., Reinds, G.J. & Marra, W.A. (2024). Monitoring en Evaluatie van het programma Stikstofreductie en Natuurverbetering: syntheserapport. publicatienummer: 5293 Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag.

Wereld Natuur Fonds (2023). Living Planet Report Nederland. Kiezen voor natuurherstel. WWF-NL, Zeist. ●

Ecologische Autoriteit en De Vlinderstichting

De Ecologische Autoriteit is een onafhankelijk adviesorgaan met als taak te beoordelen of de juiste informatie wordt gebruikt bij besluitvorming over beschermde natuur. De Ecologische Autoriteit toetst alle natuurdoelanalyses van provincies die de onderbouwing vormen voor maatregelen in provinciale gebiedsprogramma's. Elk advies van de Ecologische Autoriteit wordt opgesteld door een onafhankelijke werkgroep die bestaat uit een voorzitter en secretaris van de Ecologische Autoriteit en een aantal deskundigen uit wetenschap en gebiedspraktijk. Afhankelijk van de vraagstukken die in het gebied spelen zijn dit bijvoorbeeld vegetatiekundigen, aquatisch ecologen, hydrologen.

Michiel Wallis de Vries en Roy van Grunsven hebben vanuit De Vlinderstichting ook als deskundigen deelgenomen aan de werkgroepen voor een aantal gebieden. Michiel was lid van een aantal werkgroepen voor gebieden in het Zuid-Limburgse heuvelland, rond Weert en in Friesland. Roy heeft voornamelijk deelgenomen aan werkgroepen voor heide- en veengebieden. Hij was ook lid van de werkgroep die het adviesrapport Doen wat moet én kan opgesteld heeft.

Grote vuurvliinder naar één populatie?

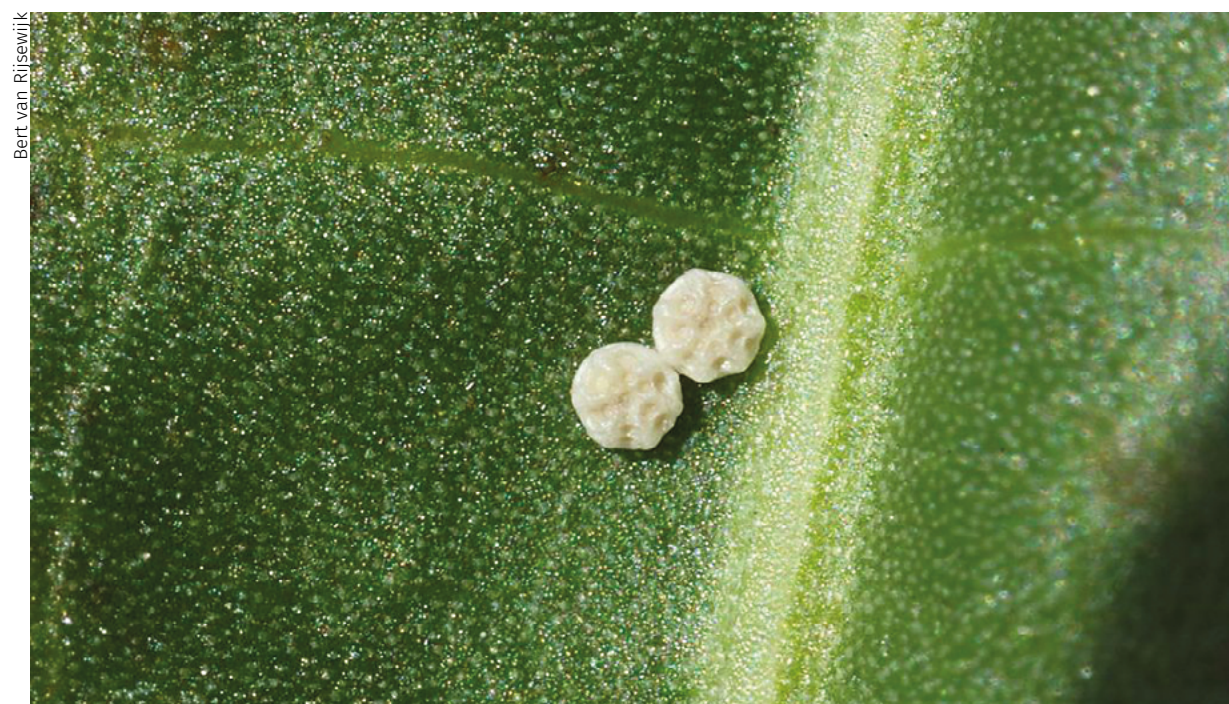
De grote vuurvliinder heeft in twee van zijn drie leefgebieden een dramatisch jaar achter de rug. Terwijl in het gebied de Weerribben de eitjes bijna niet te tellen waren, moesten de vrijwilligers in de twee Friese gebieden constateren dat ze op veel plekken niet meer te vinden waren. De situatie in de gebieden Rottige Meente en Brandemeer is dusdanig alarmerend dat de Ecologische Autoriteit in december adviseerde om op zeer korte termijn een noodplan voor de grote vuurvliinder op te stellen. Nu er een zeer natte periode is geweest, kijken we met veel spanning uit naar de tellingen van komende zomer.

Tekst:
Henk de Vries
De Vlinderstichting

De grote vuurvliinder die in de Lindevallei in 1915 werd ontdekt bleek een endemische soort voor Nederland te zijn. Het gaat om de ondersoort *Lycaena dispar batava* die alleen in Nederland voorkomt. Na die ontdekking werden in de loop der jaren meer plekken met populaties van de grote vuurvliinder gevonden. Toch bleef dit altijd een zeldzame vlinder, een soort waar je altijd moeite voor moest doen om hem te zien te krijgen. Helaas raakte Nederland af en toe een populatie kwijt. Sinds 2000 waren er nog drie laagveengebieden over waar de soort voorkomt: de Weerribben, Rottige Meente en De Wieden. In 2007 kwam daar een nieuw gebied bij: het Friese Brandemeer werd gekoloni-

seerd en vanaf 2011 zat daar ook jaarlijks een kleine, maar groeiende populatie.

Al vanaf 2002 bleek dat het niet goed ging met de grote vuurvliinder in De Wieden. Hij was dat jaar sterk achteruitgegaan en werd in veel gebieden opeens niet meer gezien. In de jaren daarna ging de soort verder achteruit. Totdat in 2014 de soort in De Wieden voor het laatst werd gezien. Hiermee resteerden nog drie populaties. De kenmerken van de gebieden zijn allemaal min of meer hetzelfde (tabel 1). Het gaat om moerassige laagveengebieden die deels uit land in de vorm van veen bestaan en deels uit water. Ook de grote vuurvliinder is afhankelijk

Eitjes van de grote vuurvliinder.

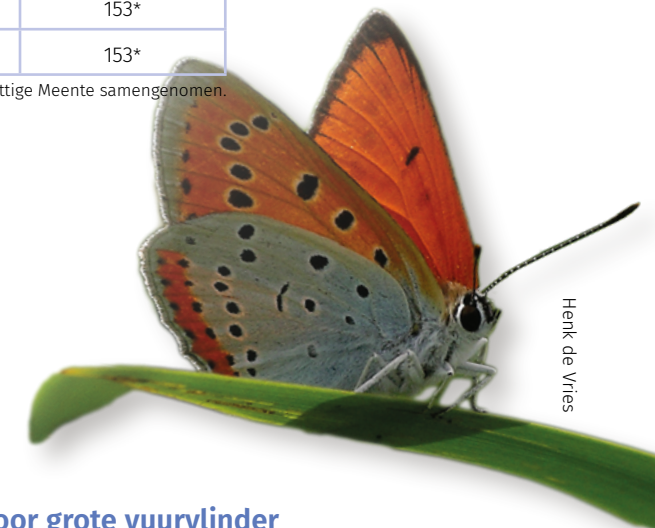
Tabel 1. Kenmerken van vier laagveengebieden.

Gebied	Provincie	Eigenaar	Totaal oppervlak	Aandeel water	Aandeel land	Aandeel veenmos-rietland
De Wieden	Overijssel	Natuurmonumenten	9018	2676	6341	492
Weerribben	Overijssel	Staatsbosbeheer	3325	332	2993	727
Rottige Meente	Friesland	Staatsbosbeheer	1022	241	781	153*
Brandemeer	Friesland	Staatsbosbeheer	524	105	419	153*

*Hier zijn de twee gebieden Brandemeer en Rottige Meente samengenomen.

Tabel 2. Eitellingen op eitelplots die acht jaar achtereenvolgens werden geteld door vrijwilligers. Buiten deze plots zijn er in Friesland in 2023 ook nog ongeveer 300 eitjes gevonden.

Jaar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal eitjes Rottige Meente	848	2217	1040	840	426	78	308	12
Aantal eitjes Weerribben	1295	1965	933	396	331	1242	3608	5742

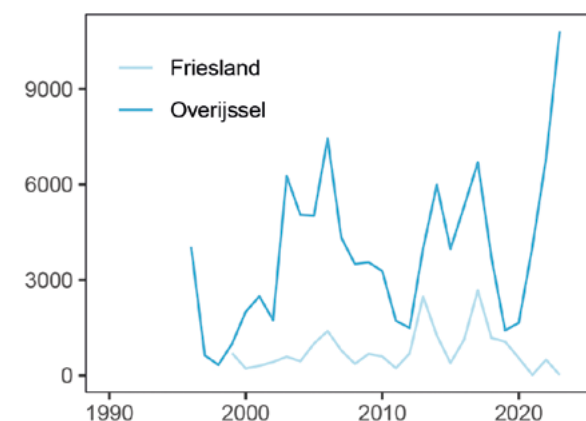

Henk de Vries

van deze gradiënt van land naar water doordat zijn waardplant waterzuring hier staat.

Eitellingen

Al bijna 30 jaar wordt de populatie van de grote vuurvliinder gevolgd via eitellingen op vaste eitelplots. Dit startte in 1996 in de Weerribben, in 1999 in de Rottige Meente en in 2001 in De Wieden. De volwassen vlinders worden te weinig gezien om betrouwbare tellingen te kunnen doen en de eitellingen leveren een bruikbaar alternatief. Hiervoor worden in de zomer eitjes geteld op de waterzuring. Ook de hier aanwezige planten worden geteld. Afgelopen jaar hebben twee teams met vrijwilligers en de terreinbeheerders samengewerkt om de benodigde tellingen uit te voeren. Deze gegevens zijn tegelijkertijd ook de basis voor de gegevens die ingevoerd worden in ons meetnet dagvlinders, onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM).

Berekende trends op basis van de eitellingen grote vuurvliinder (meetnet vlinders).

Alarmklok luidt voor grote vuurvliinder

Vele jaren ging het relatief goed in de drie leefgebieden. Lagere aantallen werden telkens weer afgewisseld met stijgende trends. Totdat bleek dat in 2021 de aantallen in de twee Friese gebieden na het matige jaar 2020 sterk waren gedaald. Opvallend was dat de vlinder het in de Weerribben bijzonder slecht hadden gedaan in 2020, een jaar eerder dus, maar na dat jaar juist weer flink aan het toenemen was.

Helaas bleek 2023 een dramatisch jaar voor de Friese populatie. De aantallen kelderden in de Rottige Meente, op negen van de elf telplots werden door de vrijwilligers geen eitjes aangetroffen (tabel 2) en in Brandemeer werden zelfs in het geheel geen eitjes aangetroffen. Nu is het wellicht te vroeg om definitieve conclusies te trekken, maar aangenomen moet worden dat de populatie in Brandemeer is verdwenen en dat de populatie in de Rottige Meente, 108 jaar na haar ontdekking in de Lindevallei, in de gevarenzone is gekomen om ook te verdwijnen. Als dit laatste gebeurt resteert slechts één leefgebied voor deze bijzondere soort.

Oorzaak en mogelijke oplossingen

De grote vraag is natuurlijk: valt hier nog iets aan te doen? Wat is de oorzaak en wat moet er gebeuren om de Friese populatie te redden? En, heel opvallend en een belangrijke positieve ontwikkeling, waardoor doet de populatie in de Weerribben het vanaf 2020 juist heel goed?

In de Weerribben was 2023 een recordjaar met enorme aantallen eitjes op heel veel telplots. De

Henk de Vries

Biotoop van de grote vuurvliinder.

TIEN URGENTE VERBETERINGEN VOOR DE BESCHERMING VAN DE GROTE VUURVLINDER IN DE ROTTIGE MEENTE EN BRANDEMEER

Een flink deel hiervan werd het afgelopen jaar al opgepakt.

1. Grootschaliger monitoren dan voorgaande jaren. Hiermee wordt een vollediger beeld van de verspreiding van de totale populatie in het gebied verkregen.
2. Uitbreiding samenwerking tussen De Vlinderstichting, Staatsbos-beheer, provincie Friesland en vrijwilligers.
3. Aanvoer van oppervlaktewater naar het gebied verbeteren in tijden van droogte. De voorwaarde is dat het in te laten water van voldoende kwaliteit is.
4. Kritisch kijken naar het ontwerp van het gehele watersysteem in beide natuurgebieden en waar mogelijk deze vereenvoudigen.
5. Nauwkeuriger het waterniveau in het systeem volgen. Inzet van geautomatiseerde peilregistratie met app met een realtime afleessysteem.
6. Alle planten met rupsen en/of eitjes markeren voor de start van het maaien zodat deze ontzien worden.
7. Bos langs oevers verwijderen om schaduw bij waterzuringen weg te halen.
8. Aanleg van extra sloten en herprofilering van oevers.
9. Inzaaien en uitplanten van waterzuring in nieuw aangelegde oevers. Ervaring opdoen met deze experimentele aanpak.
10. Evalueren maatregelen door monitoring en verdere verbeteringen doorvoeren naar aanleiding van de bevindingen.

Vlinderstichting heeft in 2022 op verzoek van de provincie Friesland een analyse gemaakt van de situatie in de Rottige Meente en Brandemeer (De Vries en Van Grunsven, 2023). Tijdens de veldbezoeken voor dit onderzoek bleken er grote problemen met het waterbeheer. Vrijwilligers hadden hierover al langere tijd hun zorgen geuit, maar de droge zomer van 2022 zorgde voor extreem lage waterstanden. Sommige sloten kwamen zelfs droog te staan. Dit is niet alleen schadelijk voor de grote vuurvliinder, maar leidt tot allerlei ongewenste ontwikkelingen in het gebied. Het belangrijkste effect van lage waterstanden is dat veen gaat oxideren en verdwijnt waardoor nutriënten zoals stikstof en fosfaat vrijkomen. De stikstofbelasting is voor dit soort gebieden al te hoog, maar in combinatie met deze interne eutrofiëring zullen algemene plantensoorten, met name riet, profiteren ten koste van andere soorten zoals waterzuring. En dit proces versterkt zichzelf: watergangen bevatten meer nutriënten waardoor ze sneller dichtgroeien en er minder water het gebied ingebracht kan worden. In droge periodes betekent dit dat waterpeilen uitzakken en, indien ze daarna weer aangevuld worden met regenwater, de bodemsituatie verzuurt. Een belangrijke conclusie is dat het watersysteem in de Weerribben dusdanig goed functioneert dat warme zomers juist meer voortplanting via extra eiafzet opleveren, terwijl dit in de Rottige Meente en Brandemeer niet of veel minder lukt. Een mogelijk scenario bij te lage zomerpeilen is dat de grote vuurvliinder zijn eitjes in een droge zomer afzet op lagere oeverzones die niet verdroogd zijn, maar dat in het winterseizoen bij hogere peilen precies deze locaties onder water komen te staan.

De kunst is om in droge periodes, vooral zomers, voldoende water van de juiste kwaliteit aan te voeren. Gelukkig is dit water beschikbaar en is de waterkwaliteit ook toereikend. De Weerribben heeft een overzichtelijk aantal van twee goed te managen waterinlaatpunten, terwijl de beide Friese gebieden er samen wel meer dan tien hebben. Een beter beheer van de Friese gebieden vraagt meer aandacht en inspanningen om voldoende water binnen te laten in de zomer en vervolgens dat water ook op de juiste plek te krijgen. Mogelijk zijn aanpassingen in het waterhuishoudkundige ontwerp nodig, maar een nauwkeuriger volgen van de waterpeilen is in ieder geval essentieel. Vanaf 2018 hebben we te maken met extreem droge periodes die in sommige jaren ook nog eens worden afgewisseld met een periode met hoge waterstanden. Populaties van bedreigde dier- en plantensoorten die sterk afhankelijk zijn van waterstanden zullen in de toekomst extra aan-

dacht moeten hebben. De dramatische ontwikkeling in de Rottige Meente vormt een waarschuwing voor alle beheerders van natte gebieden.

Samenwerken aan behoud en herstel

Uiteraard spelen er veel meer factoren in Friesland. De Vlinderstichting zet zich samen met de beheerder Staatsbosbeheer en lokale vrijwilligers onder coördinatie van Anna Nynke Hiemstra in om de algehele situatie hier te verbeteren. De provincie Friesland heeft een aantal van de gemaakte voorstellen voor verbeteringen gefinancierd en beslist nog over wat er verder gaat gebeuren.

Staatsbosbeheer heeft afgelopen jaar een coördinator aangesteld voor de grote vuurvliinder, Manon van Wesel. Afgelopen zomer werd met haar inzet het maaibeheer beter afgestemd op de grote vuurvliinder. De aanpak in de Weerribben werd hierbij als voorbeeld genomen. Daarnaast is er deze winter veel bos verwijderd om waterzuringen die in de schaduw waren geraakt weer geschikt te krijgen voor de grote vuurvliinder. Ook zullen in de Rottige Meente extra oevers nabij de huidige voortplantingsplaatsen worden aangelegd. Hierop zullen

zaden worden uitgezaaid en door De Vlinderstichting opgekweekte waterzuringplanten worden bijgeplaatst.

De provincie heeft vorig jaar een (concept)natuurdoelanalyse (NDA) opgesteld, waarin de ontwikkeling rond het gebied Rottige Meente en Brandemeer zorgwekkend wordt genoemd. De Ecologische Autoriteit heeft als reactie daarop aan de provincie Friesland gevraagd om een noodplan op te stellen voor verbetering van het leefgebied van de grote vuurvliinder (Ecologische Autoriteit, 2023).

Wat dit allemaal oplevert, zullen we moeten afwachten, maar één ding is duidelijk, 2024 wordt een spannend jaar voor de grote vuurvliinder.

Literatuur

De Vries, H.H., Van Grunsven, R.H.A. (2023). Toekomst voor de grote vuurvliinder in Friesland. Overzicht van ecologische kennis, beheermaatregelen en monitoring. Rapport VS2023.008, De Vlinderstichting, Wageningen.
Ecologische Autoriteit (2023). Advies over de Natuurdoelanalyse Rottige Meenthe & Brandemeer, provincie Fryslân. Ecologische Autoriteit, Utrecht. ●

Grote vuurvliinder.

Dick Noordhof

Wespen en vlinders

Het is het jaar van de wesp. Nederland kent meer dan 5000 soorten wespen. Een uitgelezen moment om eens een kijkje te nemen in de wereld van de wespen en de relatie met vlinders. Een bijzondere wereld die zich voor velen verborgen afspeelt.

Tekst en foto's:
Pieter van Breugel

Het overgrote deel van die 5000 soorten wespen betreft sluipwespen, waarvan flink wat soorten parasiteren op vlindereitjes, rupsen of vlinderpoppen. Alle sluipwespen gebruiken een legboor om hun ei in of op hun slachtoffer te leggen.

Onder de wespen komt een relatief kleine groep voor, die we plooiwespjes noemen. Als ze niet vliegen liggen hun voorvleugels in de lengte dubbelgevouwen op hun rug, waardoor die vleugels heel smal lijken. De vrouwtjes van deze wespsoorten hebben een angel, waar alleen nog gif doorheen kan. Het was evolutionair gezien hun legboor, maar ze hebben een aparte opening gekregen, waar een naar verhouding groot ei doorheen kan. Mannelijke wespen hebben dus nooit een angel. Plooiwespjes vormen slechts een kleine familie (*Vespidae*) van bijna 60 soorten. Zo'n 15-tal soorten uit deze familie leeft sociaal met een koningin, werksters en mannelijke individuen. Hiervan overleven alleen koninginnen die gepaard hebben en in het voorjaar een nieuw volk beginnen. Een paar soorten bezorgen ons weleens overlast wat er helaas toe geleid heeft, dat het woord 'wespen' bij de meeste mensen veel negatieve associaties oproept. Dat beeld willen diverse organisaties dit jaar een beetje verbeteren. Reden waarom 2024 is

uitgeroepen tot het "Jaar van de wesp". De werksters van de sociale wespen zoeken in hun omgeving naar andere insecten of spinnen (en soms barbecuevlees) om de larven in het nest mee te voeden. Soms zijn rupsen of vlinders daarvan het slachtoffer.

Solitaire plooiwespjes

De meeste soorten plooiwespjes leven solitair. Omdat ze vaak met vochtige leem in de weer zijn staan ze ook bekend onder de verzamelnaam 'leemwespen' of 'metselwespen' (*Eumeninae*). Solitair wil in dit geval zeggen dat elk vrouwelijk exemplaar eerst een nestplaats uitkiest of zelf maakt en vervolgens op zoek gaat naar geschikte prooidieren om die met het gif uit haar angel te verlammen en daarna mee te nemen naar haar nest. Dat bestaat gewoonlijk uit een kleine ruimte waarin de wesp al een ei heeft gelegd of heeft opgehangen. Zo'n ruimte noemen we een broedcel welke kan bestaan uit een afgebakend stukje in een holle stengel of uit een met de kaken uitgeholde ruimte in een steile wand of in de bodem. In een klein aantal gevallen wordt een lemen tonnetje gemaakt om verlamde prooidieren in onder te brengen. Die prooidieren dienen als larvenvoedsel. Als er voldoende van zijn binnengebracht wordt de broed-

Met een rups van een zwarte haakpalpmot vliegt deze *Ancistrocerus nigricornis* naar haar nestgang in een rietstengel.

cel afgesloten met leem. Alles wat daarbinnen dan gebeurt moet ertoe leiden dat meestal een jaar later een nieuw exemplaar van die wespsoort tevoorschijn komt. Ongeveer 5 dagen nadat de bevoorrading van een broedcel is voltooid, komt uit het ei een larve die aan het nog steeds verse voedsel begint. Na twee weken is de larve volgroeid en het eten op. Dan spint ze een ijle cocon waarbinnen ze verandert in een rustlarve. Ze heeft zich dan van haar ontlasting ontdaan en ligt in verstarde houding op haar rug. De meeste soorten overwinteren in dit stadium om het jaar erna, tegen de tijd dat hun prooidieren in voldoende mate te vinden zijn, te verpoppen en als nieuwe generatie tevoorschijn te komen.

Muurwespen

In Nederland komen tot nu toe 12 soorten plooiwespjes voor waaraan de naam 'muurwespen' (genus *Ancistrocerus*) is toebedeeld. Oorspronkelijk nestelen de meeste van deze soorten in vaatgangen van kevers of houtwespen in door de zon beschenen dood hout. Maar enkele soorten maken hun broedcellen van leem vastgeplakt tegen een muur, wat waarschijnlijk hun verzamelnaam heeft opgeleverd. Tegenwoordig profiteren ze van (goede) bijenhoeven en nestelen ze in glad geboorde gangen in hout of in bamboestukjes. Ook rieten kappen zijn gewild.

Vrijwel alle soorten zijn zeldzaam tot zeer zeldzaam. Ze hebben tot nu toe, op één na, uitsluitend een wetenschappelijke naam. *Ancistrocerus parietum* heet de 'gewone muurwesp'. Alle muurwespen zijn buitengewoon lastig van elkaar te onderscheiden, wat de reden is waarom Waarneming.nl heel weinig

Tijdens het nachtvlinderen vindt er regelmatig bijvangst plaats. Wespen, kevers, haften en meer. Omdat deze toch al in de val zitten en zich daarom makkelijk laten tellen, is het zonde om niks met deze gegevens te doen. Daarom is het nu ook mogelijk om deze soorten te tellen in het nachtvlindermeetnet. Niet verplicht, maar wel heel waardevol!

Meer informatie over het meetnet nachtvlinders:
www.vlinderstichting.nl/meetnetten/meetnet-nachtvlinders

bevestigde (gevalideerde) meldingen kent. Foto's geven zelden de doorslag. Slechts enkele (amateur) specialisten kunnen gevangen exemplaren van een juiste naam voorzien. Als larvenvoedsel verlammen deze wespen rupsen van (kleine) nachtvlinders, hoewel soms ook de larven van bladkevers of bladwespen in aanmerking komen. Hieronder wordt een van deze muurwespen voorgesteld, omdat de leefwijze door de auteur van dit artikel kon worden gevolgd.

Ancistrocerus nigricornis

Van de muurwespen is dit de enige soort waarvan de vrouwtjes, na gepaard te hebben, overwinteren. Ze zijn niet zelden al vanaf begin maart actief. Er komen twee generaties na elkaar voor. Het is een soort die in heel ons land te vinden is en het kennelijk behoorlijk goed doet.

De lichaamslengte bedraagt maximaal 13 mm. Bestaande gangen met een diameter van ongeveer 5 mm hebben de voorkeur. Ze begint met het optrekken van een leemwandje door steeds met bolletjes leem aan te komen vliegen. Daarna hangt ze een

Een Franse veldwesp is een sociale plooiwesp, hier met een deel van een rups van de sint-jacobsvlinder als larvenvoedsel.

Een schoorsteenwespje landt met een keverlarve op haar leemslurfje.

Twee broedcellen van *Ancistrocerus nigricornis* volgepropt met rupsen van de zwarte haakpalpmot.

Een larve van *Ancistrocerus nigricornis* doet zich tegoeed aan een rupsje.

De goudwesp *Chrysis ignita* is een parasitaire wesp die het gemunt heeft op muurwespen als *Ancistrocerus nigricornis*.

eitje met een heel dunne en korte draad aan het plafond. Is de broedcel met prooidieren gevuld, dan wordt die met een leemwandje afgesloten, dat dan meteen als achterwand van een volgende broedcel kan dienen. Uiteindelijk maakt de muurwesp de invliegopening van de gang dicht met leem.

Als larvenvoedsel komen verschillende soorten kleine rupsen in aanmerking zoals die van tastermotten (*Gelechiidae*) en bladrollers (*Tortricidae*). Ondanks hun verlamming maken de rupsjes hun darmen nog grotendeels leeg voordat ze worden verorberd. De wespelarve eet alles van de rupsen netjes op, behalve de koppen. De harde chitineuze buitenkant ervan laat ze, als afgekloven botjes, liggen.

De rupsen van bladrollers verblijven vaak in de bladkoker die ze zelf maken. Zo zijn ze min of meer beschermd en omgeven door vers voedsel. Muurwespen moeten niet zelden veel moeite doen om de rupsen uit hun schuilplaats te trekken en dan te verlammen. De rupsen van de bijgaande foto's zijn van de zwarte haakpalpmot (*Gelechia senticetella*) die leven op jeneverbessen en coniferen. Ook zij weten zich daarin zeer goed te verbergen.

Goudwespen

Goudwespen zijn veruit de mooiste parasieten van solitaire plooivleugelwespen. De meeste van die prachtig gekleurde indringers hebben één of enkele gastheren waar ze op parasiteren. Het ei dat ze in een broedcel weten te deponeren komt snel uit, waarna de larve leeft van het aanwezige voedsel inclusief het ei of de larve van de wesp die de broedcel bevoorradde. Soms zijn ze zo opdringerig om binnen te komen dat ze de eigenaresse opzij duwen, maar meestal wachten ze hun kans af in de nabijheid van de ijverige plooivleugelwesp. Soms maken ze de al gesloten nestgang brutaalweg open.

Meer lezen?

www.bestuivers.nl/gasten-van-bijenhotels (speciaal hoofdstuk 2 en 17)

www.bestuivers.nl/de-wespen-en-mieren-van-Nederland (speciaal vanaf pagina 311)

www.hymenovarria.nl

www.jaarvandewesp.nl

www.eis-nederland.nl

Dankwoord

Graag dank ik Regina Oors en Annemiek van Dijk voor hun tekstadviezen en Bram Omon voor het met zekerheid op naam brengen van de rupsen van de zwarte haakpalpmot. ●

De Vlinderstichting is dé organisatie die de deskundigheid in Nederland en Europa over vlinders en libellen bundelt. We maken ons sterk voor het behoud en herstel van vlinders en libellen in Nederland en Europa, en ook voor de biodiversiteit in het algemeen. Hoe we dat afgelopen jaar, in 2023, hebben gedaan is te lezen in dit jaarverslag.

Kars Veling

Wie, wat & hoe

Wij doen alles wat we kunnen om te zorgen dat over honderd jaar alle vlinder- en libellensoorten weer voorkomen waar ze van nature thuishoren. Onze kracht zit in kennis en inspiratie:

- Wij zorgen dat wij weten hoe het met de vlinders en libellen gaat (monitoring) en wat ze nodig hebben (ecologisch onderzoek).
- Op basis daarvan adviseren en inspireren wij beheerders – van natuur, boerenland, openbare ruimte en tuinen – om rekening te houden met vlinders en libellen.
- Daarvoor ontplooiën wij activiteiten en voeren wij projecten uit.

Mede mogelijk gemaakt door ...

Ons werk is mogelijk mede dankzij financiële bijdragen van onze trouwe donateurs, waar wij heel blij mee zijn. En ook door speciale (eenmalige) giften en erfenissen. Deze bijdragen weten wij elk jaar ongeveer te vertienvoudigen met projectfinancieringen van – vooral – overheden, maar

ook van ngo's en bedrijven. Daarbij geven wij onafhankelijk advies en behouden – in formele zin – onze onafhankelijke positie en rechten als rechtspersoon. De door ons ontwikkelde kennis en adviezen publiceren we zo veel mogelijk op onze website, in ons tijdschrift *Vlinders*, in wetenschappelijke artikelen of elders. Wij zouden onze projecten niet kunnen uitvoeren zonder hulp van de opdrachtgevers, subsidiegevers als het Cultuurfonds en de Nationale Postcode Loterij en natuurlijk onze talloze vrijwilligers. Dank hiervoor!

Medewerkers

De Vlinderstichting heeft in 2023 wederom een flinke groei doorgemaakt met drie nieuwe medewerkers. Op ons kantoor in Wageningen werkten op 1 januari 38 medewerkers waarvan 33 in vaste dienst; in totaal ruim 28 fte. De medewerkers werden in Wageningen ondersteund door elf vrijwilligers, waarvan er zeven helpen bij het verzorgen van de vlinderkweek. Op www.vlinderstichting.nl/medewerkers leest u meer over iedereen die bij ons in dienst is.

19 studenten liepen stage bij ons of deden een afstudeervak. En we hebben een groot aantal Groene Trainees (jongeren tussen 16 en 30 jaar) begeleid.

Bestuur

Titia Wolterbeek, directeur/bestuurder

Raad van Toezicht 2023

Het aantal leden van de Raad van Toezicht is in 2023 teruggebracht naar 5. Op 31 december waren dat: Margriet Rouhof (TenneT, voorzitter), Jan Willen Erisman (Universiteit Leiden), Michaela van Wasse-naer (HIP Nederland), Rob Wortelboer (EY) en Bas Rüter (Landschap Noord-Holland).

Financiën en administratie

Het financieel jaarverslag wordt in juni vastgesteld door de Raad van Toezicht. Daarna wordt het gepubliceerd op onze website en in het augustusnummer van *Vlinders*.

Groei achterban 2023

Het aantal donateurs op 31/12/2023 was 5.693. De groei van ons bereik via de social media zet door. Telden we eind 2022 ruim 87.000 volgers, nu waren het er op 1 januari 89.971, verdeeld over:

Facebook 37037
Instagram 26028
X (Twitter) 18394
LinkedIn 7817
Mastodon 470
Bluesky 225

Projecten

Op de volgende bladzijden geven wij een beeld van enkele opvallende projecten waar we in 2023 aan hebben gewerkt. Eronder staat de naam van de medewerker die meer kan vertellen over het project.

De getekende bremspanner is een van de soorten op de Europese Rode Lijst nachtvlinders.

Europese Rode Lijst Nachtvlinders

In Europa komen tegen de 10.000 soorten nachtvlinders voor. In nationale Rode Lijsten wordt samengevat hoe het met deze soorten gaat, maar sinds een paar jaar is De Vlinderstichting samen met de IUCN, Butterfly Conservation UK en Butterfly Conservation EU bezig om alle kennis te bundelen in een Europese Rode Lijst. Hierin behandelen we de 3200 soorten macronachtvlinders, waaronder de getekende bremspanner *Isturgia famula* en we verwachten het eindrapport eind 2024 af te hebben.

Jurriën van Deijk

Ecologisch beheer van watergangen met Kleurkeur Blauw

Nederland is een waterrijk land. Met 300.000 kilometer sloten en 6500 kilometer vaarten en kanalen is er heel wat potentieel voor natuur. In 2023 breidden we daarom ons bestaande keurmerk Kleurkeur uit met eisen voor ecologisch beheer van watergangen: Kleurkeur Blauw. Dit maakt het mogelijk voor waterschappen en gemeenten om in de aanbesteding van het beheer van watergangen te vragen om Kleurkeur gecertificeerde aannemers. De speciaal hiervoor ontwikkelde cursus wordt sinds december 2023 gegeven. Zo zetten we weer een stap richting meer ruimte voor natuur in de groenblauwe dooradering van ons land.

Anthonie Stip

Nieuwe kennis voor het gentiaanblauwtje

De levensvatbaarheid van het gentiaanblauwtje staat onder druk. Een stikstof- en droogtegevoelige habitat, een zeldzame waardplant en waardmieren waarover nog veel onbekend is, zorgen voor veel vragen over de beste route naar herstel. Samen met Science4Nature deden we onderzoek in de vier provincies waar het gentiaanblauwtje nog voorkomt. We maakten de balans op van de huidige kwaliteit van het leefgebied. Maar we deden ook nieuwe kennis op over de genetische variatie in de populaties en over het belang van de bossteekmier als waardmier. Die kennis deelden we met beheerders en vrijwilligers om de weg van achteruitgang om te buigen naar herstel.

Michiel Wallis de Vries

Onderzoek effecten Kleurkeur

Ecologisch bermbeheer onder het keurmerk Kleurkeur wordt inmiddels op tal van plekken in Nederland toegepast. Dit speciale beheer wordt toegepast met het idee dat hierdoor de biodiversiteit verbetert, maar is dit nu echt zo? Afgelopen jaar zijn daarom op ruim 30 locaties in Nederland twee bermen geïnventariseerd, een berm welke volgens Kleurkeur beheerd werd, en een die een regulier beheer had. Tijdens de inventarisaties werd de plantendiversiteit in kaart gebracht en werden de bestuivers (bijen, zweefvliegen en dagvlinders) op

Jurriën van Deijk

drie verschillende tijdstippen in het jaar gemonitord. Op deze manier konden de effecten van beide typen beheer goed in kaart worden gebracht. De eerste resultaten zien er veelbelovend uit, voor meer details heeft u nog even geduld nodig, deze zullen op een later tijdstip gepubliceerd worden.

Koen Verhoogt

Grote parelmoervlinders op de Veluwe

De grote parelmoervlinder is ernstiger bedreigd dan ooit. De helft van de vlinders komt voor op de Veluwe. Daar onderzochten we de huidige toestand, maar we vonden ook een lichtpuntje met een nieuwe populatie waarvan we eerder alleen wat losse meldingen hadden. De extreme droogte van de afgelopen jaren heeft er voor deze soort flink ingehakt. Droogte versterkt nog eens het probleem van de stikstofovermaat die de hondsviooltjes voor de rupsen doet verdwijnen of mogelijk zelfs onverteerbaar maakt. Behalve viooltjes worden ook de nectarrijke plekken met distels of knooppkruid schaars. De provincie Gelderland en de terreinbeheerders weten nu dat aandacht voor bloemenrijkdom hand in hand moet gaan met het herstel van de heischrale omgeving voor de viooltjes.

Michiel Wallis de Vries

Sinusmaaïen onderzocht

In 2023 rondde we zes jaar praktijkonderzoek naar sinusmaaïen in Brabantse beekdalgraslanden af. We onderzochten de effecten ervan op de vegetatie en de insecten. Eerder hadden we al laten zien dat het microklimaat tijdens het groeiseizoen gevarieerder wordt als gevolg van sinusbeheer. In het grasland ontstaan plekken met hoge én met lage temperaturen. Voor diverse insecten is dit gunstig voor hun ontwikkeling. Het vervolgonderzoek liet zien dat sinusmaaïen vooral in de zomer zorgt voor een rijker bloemenaanbod dan regulier maaibeheer. Vooral bijen profiteren daarvan, maar ook vlinders als het bruin zandoogje. Opvallend was dat ook de biomassa van de insecten ter plekke groter is bij sinusbeheer. Tijdens een levendige veldwerkplaats concludeerden we dan ook

dat er alle reden is om met sinusmaaïen verder te gaan!

Michiel Wallis de Vries & Anthonie Stip

Kennisspecial (SoortenNL)

Als onderdeel van het Groen Traineeship is nu voor een tweede jaar op rij de Kennisspecial georganiseerd door SoortenNL. Een gratis cursus voor jongeren tussen de 16 en 30 jaar oud bestaande uit avondlessen, creatieve en educatieve weekendopdrachten, twee velddagen met excursies (strand en bos) en voor het eerst organisatiebezoeken. Een kijkje 'in de keuken' bij diverse groene organisaties. Tijdens dit Traineeship leerden ze niet alleen meer over vlinders en libellen, maar ook het herkennen en beschermen van andere soortgroepen in Nederland. Diverse insecten, zoogdieren, amfibieën, vogels en het zoetwaterleven kwamen voorbij. Allemaal in combinatie met thema's zoals natuurbeheer, klimaat en stikstof. Dit jaar organiseren we opnieuw een kennisspecial.

Amber van Amsterdam & Ingeborg van Es

Ecologische monitoring dijken Hollandse Delta

Voor Waterschap Hollandse Delta brachten we in 2023 op ruim 250 meetpunten op dijken en in wegbermen de dagvlinders en wilde bijen in kaart. Dit doen we samen met adviesbureau VanderHelm Bedrijven, die op dezelfde locaties de vegetatie monitoren. Er werden bijzondere soorten gevonden zoals zandhommel, moshommel en bremszandbij. De gegevens worden door het waterschap gebruikt om het beheer

van de dijken en wegbermen te verbeteren. In 2024 en 2025 wordt de monitoring voortgezet op telkens ruim 250 andere locaties. Het leidt tot een beter inzicht van de natuurwaarden op dijken en wegbermen in dit belangrijke deel van de Zuidwestelijke Delta.

Anthonie Stip

Europese Rode Lijst libellen

Ook voor libellen is aan een Europese Rode Lijst gewerkt. Data van een groot aantal landen is bij elkaar gebracht en daarmee zijn inschattingen gemaakt van de trends van de verschillende soorten. Met vijf libellendeskundigen uit Slovenië, Zweden, Spanje, België en Nederland zijn ook alle bedreigingen ingeschat en is uiteindelijk de Rode-Lijststatus bepaald. Deze resultaten zijn met een groot aantal experts besproken. Klimaatverandering blijkt niet alleen in Nederland, maar in heel Europa een flinke impact te hebben, naar andere factoren uiteraard. Libellen van beken in het Middellandse Zeegebied hebben het moeilijk door verdroging en toenemende wateronttrekking. Veel libellen van voedselarme stilstaande wateren, zoals vennen, gaan flink achteruit, behalve in het hoge noorden en hooggelegen gebieden. Sommige, tot voor kort algemene soorten, hebben een groot deel van hun verspreiding verloren, soms een halvering in tien jaar.

Roy van Grunsven

Naar buiten tijdens de outrodag van de kennisspecial.

40 jaar De Vlinderstichting

In 2023 hebben we ons 40-jarig bestaan gevierd. We beschermen al veertig jaar vlinders (en ook libellen) in ons land, en die bescherming is hard nodig. Aan de hand van *In Vlindervlucht door Nederland* hebben we dit landelijk onder de aandacht gebracht. In 12 maanden door 12 provincies. In elke provincie organiseerden we een jubileumactiviteit met een introductie over De Vlinderstichting, een presentatie over ons werk in die provincie, waar mogelijk een buitenexcursie én een moment om onze vrijwilligers in het zonnetje te zetten. Van sleedoornpage-eitjes zoeken in januari, tot de kommavlinder in augustus en kleine wintervlinders in november. Als kers op de taart een feestelijke afsluiting in Drenthe, waar vrijwilliger Joop Verburg een koninklijke onderscheiding in ontvangst mocht nemen. Deze vlindervlucht is mede mogelijk gemaakt door het Cultuurfonds.

Amber van Amsterdam ●

Michiel Wallis de Vries

De grote parelmoervlinder is ernstiger bedreigd dan ooit.

Elke editie van Vlinders vertellen onze projectleiders u wat zij over vlinders en libellen gelezen (en geschreven) hebben in wetenschappelijke literatuur.

Anthony Stip

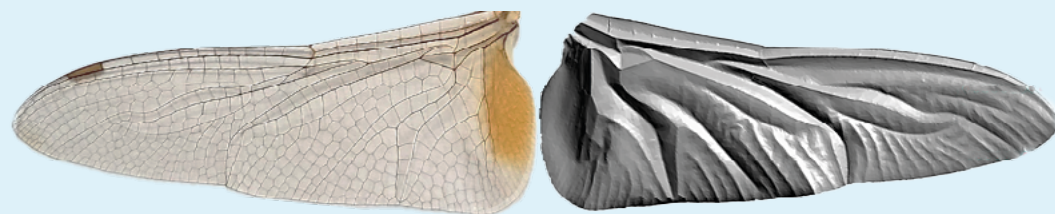
Vlinders tellen op de Grebbedijk in Wageningen.

3D-structuur van libellen-vleugels

Vleugels van libellen hebben een 3D-structuur met lengteaders die om en om hoog of laag zijn geplaatst. Hierdoor heeft de vleugel op dwarsdoorsnede allemaal V-vormen en lijkt de vleugel een beetje op een golfplaat. Deze structuur geeft stijfheid aan de vleugel en blijkt ook aerodynamische voordelen te hebben. In Japan hebben onderzoekers de achtervleugel van de wereldzwerver gescand en gemodelleerd om zo te kijken wat de effecten van deze vorm zijn voor de eigenschappen van de vleugel. Wereldzwerfers hebben brede vleugels en kunnen erg goed zweven. Het blijkt dat die 3D-vorm daarbij helpt, in elke V ontstaat een eigen werveling die als het ware aan de vleugel plakt. In de driehoekige ruimte draait de lucht rond en de lucht erboven of onder gaat erlangs, hierdoor wordt de vleugel als geheel aerodynamisch heel glad en heeft de wereldzwerver heel weinig weerstand. De verhouding tussen opwaartse kracht en luchtweerstand is door de 3D-structuur 8,7 keer zo hoog als met een vlakke vleugel, als de vleugel horizontaal wordt gehouden. De vouwen maken de vleugel dus niet alleen steviger, maar ook veel efficiënter.

Narita, Y., & Chiba, K. (2024). Aerodynamics on a faithful hindwing model of a migratory dragonfly based on 3D scan data. *Journal of Fluids and Structures*, 125: 104080.

Müller, J., Hothorn, T., Yuan, Y. et al. Weather explains the decline and rise of insect biomass over 34 years. *Nature* (2023). <https://doi.org/10.1038/s41586-023-06402-z>.

Scan en model van de achtervleugel van de wereldzwerver. Bron: Narita, Y., & Chiba, K. (2024), bewerking Marjelle Molenaar.

Vlinders tellen is gezond

De duizenden vlindertellers weten het al lang, maar nu is het ook wetenschappelijk vastgesteld: vlinders tellen zorgt voor positieve effecten op het welbevinden. Daarnaast zorgt het voor een grotere verbondenheid met natuur en zet het aan tot daadwerkelijke bescherming. Het heeft ook emotionele impact, zowel positief als negatief. Dit bleek uit een onderzoek in Groot-Brittannië onder deelnemers aan de 'Big Butterfly Count'. Deze telling is vergelijkbaar met "onze" Tuinvlindertelling, maar in de UK kunnen de tellingen overal plaatsvinden. Deelnemers kregen een vragenlijst direct na de telling en ook nog een keer drie weken later. Direct na de telperiode werd grotere verbondenheid met natuur, verminderde angst en een toename van opmerkzaamheid voor vlinders vastgesteld. Na drie weken bleek verbetering van het welzijn en het meer opletten op de natuur nog duidelijk aanwezig.

Butler, C. W., Hamlin, I., Richardson, M., Lowe, M., & Fox, R. (2024). Connection for conservation: The impact of counting butterflies on nature connectedness and wellbeing in citizen scientists. *Biological Conservation*, 110497. ●

Boeken

Handboek voor Vlinderfans

Er viel even geleden een pakketje op de mat. Toen ik deze opende zag ik een prachtig boek. Het *Handboek voor Vlinderfans* wel te verstaan.

Mijn eerste indruk van het boek was uitnodigend. De uitstraling van het boek is misschien een beetje klassiek, maar de prachtige tekeningen die de kaft versieren staan ook in het boek en maken het een mooi geheel. De illustraties gemaakt door Jasper de Ruiter zijn dromerig en erg gedetailleerd.

Je merkt dat de tekst voor kinderen is geschreven, maar het is zeker niet kinderachtig of saai om als volwassene te lezen. De hoofdstukken zijn in fijne behapbare paragrafen verdeeld vol uitgebreide informatie. De verschillende vlinderfamilies worden duidelijk beschreven en de bekendste vlindersoorten worden gelijk herkend door mijn kinderen. Dat maakt het extra leuk om er dan over door te kunnen lezen en zo weer meer interessante feiten en weetjes te weten te komen. De tekeningen lokken je elke keer weer uit om verder te lezen.

Wist je dat er zelfs vlinders zonder vleugels zijn? Of dat een rups vervelt als hij groeit? En wat denk je van de Japanse vampiermot, die zijn naam eer aandoet?

Zoals het eerder verschenen boek *Handboek voor bijenfans* is dit absoluut ook zo'n boek dat je wilt hebben! Het is misschien geen boek dat je in een keer uitleest, maar wel één die je een mooi plekje op je tafel geeft. Het is een prachtig naslagwerk om zo nu en dan weer eens open te slaan en je samen met je kinderen te verwonderen over de complexiteit van deze bijzondere dieren.

Mijn kinderen en ik kijken vanaf nu in ieder geval wat vaker onder een blaadje op zoek naar vlindereitjes of poppen! De tips waar en hoe je moet zoeken, die achter in het boek staan, helpen daar zeker bij. Ik hoop dat het boek meer mensen inspireert om beter naar de natuur om ons heen te kijken en misschien zelfs een stukje tuin of balkon in te richten met wat waardplanten voor deze prachtige insecten. Of laat gewoon wat brandnetels staan.

Wij zijn in ieder geval nog grote-re vlinderfans!

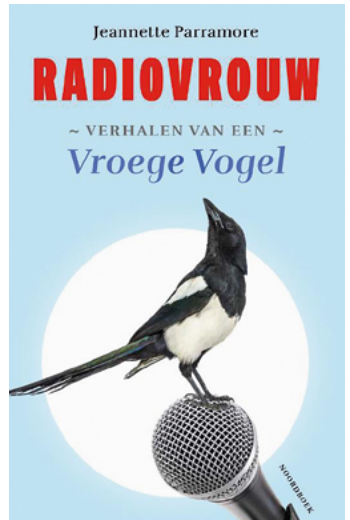
Gerard Sonnemans, Jasper de Ruiter & Lisa Strijbosch, *Handboek voor Vlinderfans*, Uitgeverij Menuet 2023. ISBN 978 94 917 0734 6. Prijs in de *Vlinderwinkel*: € 34,45

Ninde Bloem-Harte *Moeder van Daud* (12), *Nader* (10), *Elin* (8), *Moak* (5) *Vrijwilliger bij Klein Profijt Bezoe- kerscentrum, Oud-Beijerland.*

Radiovrouw: tussen feiten en fictie

Jeannette Parramore is 18 jaar een van de verslaggevers van Vroege Vogels geweest, het radioprogramma dat elke zondagochtend bericht over natuur en milieu. Daarvoor is ze honderden keren op pad geweest het land in. Van de grotten in Limburg tot de Noordzeekust op de Wadden en van het Wooldse Veen bij Winterswijk tot op de Oosterscheldekering. Ook met Vlinderstichters is ze regelmatig op pad geweest. Ze heeft er verslag van gedaan in haar radioreportages. Nu ze met pensioen is heeft ze die ervaringen op papier gezet en in 'Radiovrouw – verhalen van een vroege vogel' worden vijftig van die reportages beschreven.

Maar terwijl ze als radioverslaggeefster de waarheid en niets dan de waarheid moest brengen kan ze in dit boek haar fantasie de vrije loop laten. Ze beschrijft wat er allemaal had kunnen gebeuren. Het is voor de argeloze lezer niet altijd duidelijk waar de grens ligt tussen feit en fictie. Ze weet op een zeer boeiende manier de lezer mee te nemen op haar tochten. Zo beschrijft ze ook een reportage die ze maakte met 'Horst', projectleider van De Vlinderstichting. Ze ging op pad om op de schaats de eitjes van de houtpantserjuffer te zoeken. Die eitjes zitten in takken die boven het water hangen en normaliter kom je daar niet makkelijk bij. Als er ijs ligt kun je daar natuurlijk op de schaats wel naartoe. Ze beschrijft hoe Horst helemaal niet kan schaatsen en steeds hard op het ijs valt (wat is feit en wat is fictie?). Uiteindelijk loopt het bijzonder slecht

af, maar hoe, dat verklappen we hier niet.

Dit is maar een van de vijftig belevenissen van Jeannette en het is een zeer leeswaardig boek geworden, waarbij je steeds denkt: wat is er gebeurd en waar laat ze haar fantasie gaan? Het geeft ook een realistische kijk in de keuken van zo'n 'monumentaal' radioprogramma, want dat was en is Vroege Vogels.

Jeannette Parramore, *Radiovrouw – Verhalen van een vroege vogel*, Uitgeverij Noordboek 2023, ISBN 978 94 647 1086 1.

Prijs in de boekhandel: €22,90

Kars Veling

In 't kort

Nationale Nachtvlindernacht

Dit jaar vindt in het weekend van 5 en 6 juli de Nationale Nachtvlindernacht plaats. Een bijzondere editie, het is namelijk de 20e keer dat we het organiseren! We hopen dat zo veel mogelijk mensen door het hele land excursies willen realiseren. Deze kunnen jullie binnenkort aanmelden op onze website. De tijd van het jaar is gunstig, want in de zomer zijn er heel veel verschillende soorten actief.

De Nationale Nachtvlindernacht is leuk voor gevorderde nachtvlindersaars, maar ook ideaal voor beginners om eens een keer te zien hoe dat er nou aan toe gaat bij zo'n laken, lichtval of smeerplek. Houd onze website dus goed in de gaten de komende tijd!

Ismay Andriessen

Studente vindt rups grote vuurvinder

Jaarlijks begeleiden we bij De Vlinderstichting meerdere studenten. Zo ook Ismay. Samen met haar begeleider ging zij 's nachts op pad om rupsen van de grote vuurvinder te zoeken met behulp van ultraviolet licht. De rupsen lichten op onder dit licht. Dat maakt het zoeken in het donker wel wat makkelijker. Na het stiekem mentaal een beetje opgegeven te hebben, hebben ze er toch nog eentje gevonden!

[advertentie]

Giften

Bijzondere giften

In het voorjaar 2024 hebben we een mooi legaat ontvangen van € 10.000. We ontvingen een donatie van € 500 van mevr. CMLG L. te M. En snuffelmarkt Pelgrimshoeve in Zoetermeer schonk ons € 300. Alle gulle gevers hartelijk dank!

Nalaten

Neemt u een schenking aan De Vlinderstichting op in uw testament? Dan steunt u ons enorm in onze strijd voor een gezonde natuur. Er komen steeds weer nieuwe generaties mensen. Mensen die wij, hopelijk dankzij u, kunnen aanspreken. Om de toekomst veilig te stellen voor volgende generaties vlinders en libellen. Wij zijn daar erg blij mee. Over erfstellingen en legaten hoeft De Vlinderstichting geen belasting te betalen. Een prettig idee!

Voor meer informatie kunt u bellen of mailen met Liesbeth van Agt, 0317-46 73 53 of liesbeth.vanagt@vlinderstichting.nl. Zij stuurt u ook graag de brochure *Als een koningin* – uw testamentaire schenking aan De Vlinderstichting toe.

ANBI

De Vlinderstichting is erkend als ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling), dus wij hoeven over de ontvangen giften geen belasting te betalen.

BovensteBeste Bermbeheerder 2024

De Vlinderstichting en Stichting Groenkeur organiseren voor de derde keer de verkiezing van de BovensteBeste Bermbeheerder. Na een nominatieronde door het publiek, zal de jury de vijf meest aansprekende selecteren. Deze kandidaten voeren campagne om de titel BovensteBeste Bermbeheerder 2024 te winnen. Van 1 tot 21 juni kan iedereen zijn stem uitbrengen op zijn favoriet.

Nomineer jouw BovensteBeste Bermbeheerder via www.vlinderstichting.nl/bermbeheerder. Nomineren kan nog tot 15 mei.

Kais Veling

Terugkijktip: Groenkijkers

In de documentaire Groenkijkers volgt filmmaker Sanne Rovers natuurbeschermers zoals haar vader, die tegen de achtergrond van klimaatverandering, stikstofcrisis en achteruitgang van de biodiversiteit, elk op hun eigen wijze hun stukje natuur proberen te beschermen.

Groenkijkers werd op 18 april op NPO 2 uitgezonden en is terug te kijken via NPO Start. Of ga naar een vertoning bij jou in de buurt.

Kijk voor meer informatie op www.groenkijkers.nl.

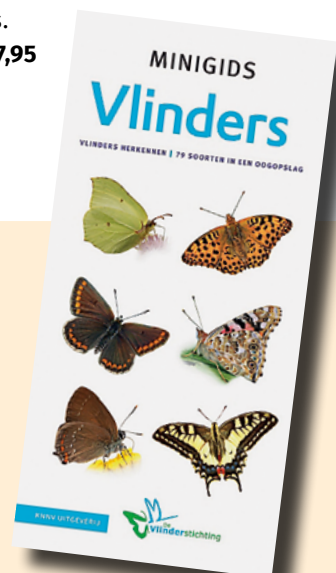
Koop vlinderproducten in onze webwinkel

In samenwerking met Vivara en andere partners bieden wij veel producten aan op onze webwinkel. Een deel van de opbrengst is voor De Vlinderstichting! Je kunt ze bestellen op www.vlinderstichting.nl/vlinderwinkel.

Minigids Vlinders

Met deze handige uitvouwkaart leer je in één oogopslag alle Nederlandse dagvlinders herkennen. Afmetingen, determinatiekenmerken en vliegtijden maken herkenning extra makkelijk. Met tips voor het herkennen van moeilijke soorten. Dit gidsje is het welkomstgeschenk voor nieuwe donateurs. Ideaal dus om mensen die er nog niet zoveel van weten kennis te laten maken met vlinders.

Prijs: € 7,95

Planten voor vlinders

Bij de verkoop van planten, bloembollen en vlinderartikelen werkt De Vlinderstichting samen met Vivara Natuurbeschermingsproducten. Een deel van jouw aankoopbedrag komt ten goede aan vlinderbescherming.

Cruydt & Hoeck

Vlinder Hoeckje

In dit speciaal samengestelde pakket door Cruydt-Hoeck en De Vlinderstichting vind je zowel waardplanten (voedselplanten voor de rupsen) als belangrijke nectarplanten (planten waar vlinders nectar drinken). Alle planten zijn inheems en biologisch. Een mooie toevoeging in elke tuin! Prijs: € 49,95

Verrekijkers

Pentax Papilio II

Bij het kijken naar vlinders en libellen is het reuzehandig om een verrekijktje bij de hand te hebben. Deze kijkers kan je scherpstellen tot op 50 cm. 6,5 x 21 Prijs: € 157,- Donateursprijs: € 137,- 8,5 x 21 Prijs: € 179,- Donateursprijs: € 159,-

Online nachtvlindercursus

Lastig hoor, nachtvlinders herkennen. Want waar moet je beginnen met al die ruim 2300 soorten die in ons land voorkomen? In deze nieuwe cursus leggen mottenexperts Jurriën en Rik vanaf de basis uit hoe je ze kunt herkennen, maar ook waar je ze kunt vinden en hoe je ze kunt lokken. Na het bekijken van deze cursus weet jij hoe je kunt beginnen met 'nachtvlinders'!

Prijs: € 7,50

Vlinderbalans

Hoe gaat het met de dag- en nachtvlinders en libellen in Nederland? Dat staat in de Vlinderbalans. In deze balans is er speciale aandacht voor soorten op graslanden. Ook het jaarverslag van de meetnetten vlinders, libellen en hommels staat erin. Prijs: € 4,50

Wim Bakker

Zeldzame oranje espenspanner op meerdere locaties gezien

De oranje espenspanner is een zeer zeldzame soort in ons land en lijkt sterk op de algemenere oranje berkenspanner. De waardplant van de oranje espenspanner is ratelpopulier. Deze soort werd de afgelopen jaren voornamelijk in Zuid-Limburg gezien, maar de laatste jaren zijn er meer waarnemingen, ook ten noorden van Limburg. Dit voorjaar werden er zelfs meerdere exemplaren gezien in Overijssel, nabij Enschede. De vlinders zijn dagactief en vliegen dan voornamelijk rondom de waardplant.

Peter Guldemond

Oproep!

In deze rubriek 'Opmerkelijk' plaatsen we recente opmerkelijke dingen op het gebied van dagvlinders, libellen en nachtvlinders. Wij houden de oren en ogen open, maar misschien zien we af en toe eens iets over het hoofd!

Daarom de oproep aan u als lezer: komt u iets heel opmerkelijks tegen in het veld, deel dan vooral uw verhaal met ons! Een mooie foto is ook altijd welkom om het verhaal te versterken. Zo maken we deze rubriek hopelijk nog veel leuker.

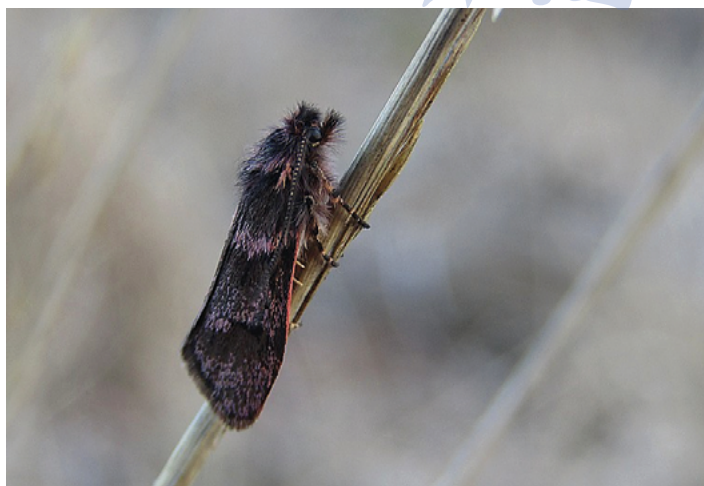
Mail naar info@vlinderstichting.nl o.v.v. rubriek Opmerkelijk.

Arno Kuipers

Zeer vroege platbuik!

Op 21 maart werd nabij Zenderen, Overijssel, een zeer vroege imago van de platbuik gefotografeerd. Het betrof een vrouwtje welke pas was uitgeslopen. Het betreft de vroegst gedocumenteerde platbuik ooit. Het oude 'record' van het vroegste exemplaar was op 16 april. Ook andere soorten libellen zijn er alweer vroeg bij dit jaar, zo werden er eind maart ook al meerdere vuurjuffers gemeld.

Rik Wever

Veel wollige kortvleugelmotten in Brunssum

In de bebouwde kom van Brunssum werd dit jaar een opvallende vondst gedaan, namelijk een populatie van de zeldzame wollige kortvleugelmot. Deze soort is van een klein aantal plekken in ons land bekend, en zijn dan niet heel makkelijk te vinden. In Brunssum zaten echter vele exemplaren bij elkaar, tot wel meer dan honderd exemplaren! De vrouwtjes hebben zeer korte vleugels en zijn erg behaard. Ook de mannetjes (die wel langere vleugels hebben) hebben een duidelijk behaard borststuk.